

Ministru kabinets

1. Tiesību akta projekta izstrādes nepieciešamība

Anotācijas (ex-ante) nosaukums

Tiesību akta projekta "Grozījumi Alkoholisko dzērienu aprites likumā" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija)

1.1. Pamatojums

Izstrādes pamatojums

Attīstības plānošanas dokuments

Apraksts

Likumprojekts "Grozījumi Alkoholisko dzērienu aprites likumā" (turpmāk – likumprojekts) tika izstrādāts, lai īstenotu 2020.gada 28.jūlijā Ministru kabinetā izskatītajā un 30.jūlijā Ministru kabinetā apstiprinātajā "Alkoholisko dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plānā 2020.–2022.gadam" 1.3.,1.4.,1.8.,1.13., 2.1., 2.2., 2.3. un 2.5. pasākumus (MK rīkojums Nr. 412, prot. Nr. 46 49. §).

1.2. Mērķis

Mērķa apraksts

Likumprojekta mērķis ir noteikt papildu marķēšanas prasības alkoholiskajiem dzērieniem ar saturu virs 1,2 tilp.%, noteikt ierobežojumus alkoholisko dzērienu pieejamībai azartspēļu organizēšanas vietās, aizliegt tirgot noteikta stipruma alkoholiskos dzērienus maza tilpuma plastmasas iepakojumos, noteikt alkoholisko dzērienu cenu un atlaižu reklāmas ierobežojumus drukātajos medijos un drukātajos materiālos, kinoteātros un tiešsaistē, kā arī ierobežot tirdzniecības veicināšanas pasākumus (akcijas, izpārdošanas, u.tml.) mazumtirdzniecības vietās.

Spēkā stāšanās termiņš

Jebkādi citi nosacījumi (atrūnāti tiesību aktā)

Pamatojums

Ņemot vērā, ka atsevišķas likumprojektā iekļautās normas ir saistītas ar papildu pasākumiem, kurus būtu nepieciešams veikt gan alkoholisko dzērienu ražotājiem, gan mazumtirgotājiem pirms normu spēkā stāšanās, atsevišķiem likumprojektā ietvertiem grozījumiem ir noteikts spēkā stāšanās un arī pārejas periods normu ieviešanai.

1.3. Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi

Pašreizējā situācija

Pārmērīga alkohola lietošana ir viens no galvenajiem riska faktoriem pasaulē, kas negatīvi ietekmē iedzīvotāju veselību un apdraud arī apkārtējo cilvēku veselību un drošību. Sirds un asinsvadu slimības (turpmāk – SAS) ir galvenais priekšlaicīgas mirstības (līdz 64 g.v.) cēlonis Latvijā, kas joprojām 3 reizes pārsniedz Eiropas Savienības (turpmāk – ES) vidējo rādītāju^[1]. Priekšlaicīgi nomirstot no SAS, gandrīz ceturtajai daļai personu nāves cēlonis ir kardiomiopātija, savukārt, gandrīz pusei – alkohola izraisīta^[2]. Latvijā 51% visu nāves gadījumu ir izskaidrojami ar riska faktoriem, kas saistīti ar uzvedību, tostarp alkohola lietošanu. Gandrīz viena trešdaļa nāves gadījumu (9000 nāves gadījumu) Latvijā 2017. gadā bija izskaidrojama ar dzīvesveida saistītiem riska faktoriem, un alkohola lietošana izraisīja aptuveni 7% nāves gadījumu (gandrīz 2000 nāves gadījumu)^[3]. Latvijā patērētais alkohola daudzums ir liels un joprojām pārsniedz Eiropas valstu vidējo rādītāju. 2021. gadā absolūtā alkohola patēriņš uz vienu 15 gadus vecu un vecāku iedzīvotāju, ieskaitot ārvalstu tūristu alkoholisko dzērienu patēriņu, bija 12,2 litri (2019.–12,9 litri), savukārt absolūtā alkohola patēriņš, neieskaitot ārvalstu tūristu alkoholisko dzērienu patēriņu, 2021. gadā bija 12,2 litri (2019. – 11,6 litri)^[4]. Secināms, ka Latvijas iedzīvotāju alkohola patēriņš turpina palielināties. Arī riskanta alkohola patēriņš Latvijas iedzīvotāju vidū ir salīdzinoši augsts. Pēc 2018.gada pētījuma datiem pēdējā gada laikā riskanto un pārmērīgo alkohola lietotāju īpatsvars (darbspējas vecumā 15–64 gadi) bija 40%^[5], pārsniedzot PVO Eiropas reģiona valstu vidējo riskanto un pārmērīgo alkohola lietotāju īpatsvaru – 30,4%^[6]. Savukārt 2020.gadā veiktā atkarību izraisīto vielu lietošanas paradumu izplatības pētījuma dati liecina, ka pēdējā gada laikā pārmērīgo alkohola lietotāju īpatsvars darbspējas vecumā sasniedza 32%^[7], kas ir zemāks rādītājs, salīdzinot ar 2015.gada datiem, tomēr tas joprojām pārsniedz PVO Eiropas reģiona valstu vidējo riskanto un pārmērīgo alkohola lietotāju īpatsvaru. Saskaņā ar OECD “Health at a glance 2022”^[8] ziņojumā iekļauto informāciju par 27 ES dalībvalstīm vidējais absolūtā alkohola patēriņš 2020.gadā ES27 ir samazinājies no 10,4 litriem (2010) uz 9,8 litriem (2020), savukārt Latvijas absolūtā alkohola patēriņa rādītājs, gan iekļaujot, gan neiekļaujot tūristu izdzerto apjomu, pārsniedz ES27 valstu vidējo rādītāju, šajā izvērtējumā ieņemot pirmo pozīciju (12,1 litri) 27 ES dalībvalstu vidū. Arī jauniešu vidū joprojām ir plaši izplatīta alkoholisko dzērienu lietošana, jo saskaņā ar 2019. gada ESPAD (Atkarību izraisīto vielu lietošanas paradumi un tendences skolēniem) pētījuma datiem gan 2015. gadā, gan 2020. gadā alkoholu vismaz reizi pamēģinājuši 89% 15 gadus veco jauniešu^[9]. Vienlaikus jauniešu (15 – 16 gadu vecumā) īpatsvars, kuri lietojuši alkoholu riskantā veidā (60 un vairāk gramu absolūtā alkohola vienā reizē) pēdējā mēneša laikā, bija 36% 2019.gadā^[10]. Ņemot vērā pieejamos statistikas datus par Latviju, ir nepieciešams ieviest visaptverošu politiku un izstrādāt tādu regulējumu, kas ierobežotu alkoholisko dzērienu reklāmu un mārketingu, ierobežotu alkohola pieejamību un sniegtu papildus informāciju patērētājiem par tā sastāvu un kaitīgumu.

Veselības ministrijas izstrādātā likumprojekta mērķis ir sasniegt politikas plānošanas dokumentos (Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam, Alkoholisko

dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plānā 2020.–2022.gadam) uzstādītos mērķus un rezultatīvos rādītājus, kas paredz - samazināt reģistrētā absolūtā alkohola patēriņu litros uz vienu 15 gadus vecu un vecāku iedzīvotāju un samazināt pēdējā gada laikā riskanto un pārmērīgo alkohola lietotāju īpatsvaru (darbspējas vecumā 15-64 gadi) sabiedrībā. Lai sasniegtu minētos mērķus, ir jāievieš kompleksi pasākumi, kas skar ne tikai alkoholisko dzērienu reklāmas un pieejamības ierobežojumus, bet arī paredz nodrošināt sabiedrības informētības paaugstināšanu par alkohola lietošanas ietekmi uz veselību, kā arī nodrošināt atbilstošu veselības aprūpes pakalpojumus personām, kurām jau ir izveidojusies atkarība. Izstrādātais likumprojekts ir tikai daļa no kompleksu pasākumu kopuma, kuru īstenot ir uzsākusi Veselības ministrija.

Alkoholisko dzērienu papildu marķējuma izvietošana

Šobrīd Alkoholisko dzērienu aprites likums (turpmāk – Alkohola likums) neparedz papildu marķēšanas prasības alkoholiskajiem dzērieniem, norādot informāciju par alkoholisko dzērienu sastāvu, to enerģētisko vērtību un uzturvērtību. Vienlaikus Alkohola likums neparedz noteikt prasību izvietot brīdinājuma informāciju piktogrammu veidā, lai mudinātu patērētājus nelietot alkoholiskos dzērienus grūtniecības laikā, kā arī vadot transportlīdzekli.

Alkoholiskie dzērieni ES tiek klasificēti kā pārtikas produkti, uz tiem attiecas arī pārtikas aprites regulējums, proti, Pārtikas aprites uzraudzības likumā noteiktās vispārējās prasības un regulējums.

2016.gada Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 25.oktobra Regulā (ES) Nr. 1169/2011 par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem un par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulās (EK) Nr. 1924/2006 un (EK) Nr. 1925/2006, un par Komisijas Direktīvas 87/250/EEK, Padomes Direktīvas 90/496/EEK, Komisijas Direktīvas 1999/10/EK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2000/13/EK, Komisijas Direktīvu 2002/67/EK un 2008/5/EK un Komisijas Regulas (EK) Nr. 608/2004 atcelšanu^[11] (turpmāk – Regula Nr. 1169/2011) ir noteikts, ka lielākajai daļai fasētu pārtikas produktu jābūt norādītai uzturvērtībai un enerģētiskais vērtībai. Savukārt obligāta informācija par uzturvērtību, t.sk. enerģētisko vērtību atbilstoši Regulai Nr.1169/2011 nav attiecināma uz alkoholiskajiem dzērieniem, kuru alkohola saturs pārsniedz 1,2 tilpumprocentus, un dalībvalstis pašas var piemērot valsts tiesību aktus par sastāvdaļu uzskaitījumu uz alkoholiskajiem dzērieniem. Vienlaikus minētā Regula Nr.1169/2011 šobrīd neparedz brīdinājuma piktogrammu izvietošana ne uz pārtikas produktiem, ne alkoholiskajiem dzērieniem. Šobrīd uz alkoholiskajiem dzērieniem attiecas vispārējās pārtikas produktu marķēšanas prasības, kas ir noteiktas Regulā Nr.1169/2011 un Ministru kabineta 2015.gada 3. marta noteikumos Nr. 115 “Prasības fasētas pārtikas marķējumam”^[12]. Ministru kabineta 2015.gada 3.marta noteikumos Nr. 115 “Prasības fasētas pārtikas marķējumam” ir iekļautas tiesību normas, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīvas 2011/91/ES par norādēm vai zīmēm, kas identificē pārtikas produkta partiju un Regulā

Nr.1169/2011 noteiktās prasības ir tieši piemērojamas visās ES dalībvalstīs. Vienlaikus attiecībā uz atsevišķiem alkoholisko dzērienu veidiem ir arī vairāki citi gan Latvijas, gan ES normatīvie akti, kuros nav noteiktas papildu marķēšanas prasības, bet ietverta norāde piemērot tās marķēšanas prasības, kas ir noteiktas Regulā Nr.1169/2011. Piemēram, Ministru kabineta 2015.gada 8.decembra noteikumu Nr. 694 “Ābolu un bumbieru sidra obligātās nekaitīguma, kvalitātes un papildu marķējuma prasības”^[13] 8.punkts nosaka, ka ābolu un bumbieru sidru marķē saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem un fasētu pārtikas preču marķēšanu. Attiecībā uz augļu/ogu un vīnogu vīniem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 1308/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007^[14] (turpmāk - Regula Nr.1308/2013) 118.pantā ir minēts, ka marķējumam un noformējumam piemēro Regulas Nr.1169/2011 prasības. Šobrīd ir stājusies spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra Regula (ES) Nr. 2021/2117, ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju, Regulu (ES) Nr. 1151/2012 par lauksaimniecības produktu un pārtikas produktu kvalitātes shēmām, Regulu (ES) Nr. 251/2014 par aromatizētu vīna produktu definīciju, aprakstu, noformējumu, marķējumu un ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību un Regulu (ES) Nr.228/2013, ar ko ievieš īpašus pasākumus lauksaimniecības jomā attālākajiem ES reģioniem, un noteiktās prasības attiecībā uz vīnkopības produktiem tai skaitā aromatizēta vīna produktiem par uzturvērtību un sastāvdaļu sarakstu, kuru jāpiemēro no 2023. gada 8. decembra.

Līdzīgas prasības ir noteiktas arī aromatizētajiem vīnogu vīniem un tos saturošiem dzērieniem un kokteiļiem, jo saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 251/2014 (2014. gada 26. februāris) par aromatizētu vīna produktu definīciju, aprakstu, noformējumu, marķējumu un ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību un ar ko atceļ Padomes Regulu (EEK) Nr. 1601/91^[15] 1.panta 2.punktu, ir noteikts, ka produktu noformējumam un marķējumam tiek piemērotas Regulu (ES) Nr. 1169/2011 prasības. Savukārt stiprajiem alkoholiskajiem dzērieniem prasības ir noteiktas Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 17. aprīļa Regulā (ES) 2019/787 par stipro alkoholisko dzērienu definīciju, aprakstu, noformējumu un marķējumu, stipro alkoholisko dzērienu nosaukumu lietošanu citu pārtikas produktu noformējumā un marķējumā, stipro alkoholisko dzērienu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību, lauksaimnieciskās izcelsmes etilspirta un destilātu izmantošanu alkoholiskajos dzērienos un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 110/2008^[16]. 2017. gada 14. martā Eiropas Komisija (turpmāk - EK) publicēja ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei par alkoholisko dzērienu obligāto marķēšanu attiecībā uz sastāvdaļu sarakstu un paziņojumu par uzturvērtību^[17], minot, ka, lai arī prasības attiecībā uz alkoholisko dzērienu marķēšanu tiks harmonizētas ES līmenī, ES normatīvie akti neaizliedz katrai dalībvalstij noteikt stingrākas prasības savā nacionālā likumdošanā. 2019. gada 5. septembrī Eiropas alkoholisko dzērienu ražotāji parakstīja saprašanās memorandu, ka apņemas marķēt sastāvdaļas un enerģētiskās vērtības uz visām alus

pudelēm un skārdenēm līdz 2022. gadam^[18]. Memoranda mērķis bija līdz 2020. gada beigām panākt, lai 25% no ES tirgū patēriņam nodoto alkoholisko dzērienu pudeļu etiķetē tiktu norādīta dzērienu enerģētiskā vērtība un ar QR koda starpniecību – izmantotās sastāvdaļas. Paredzēts, ka 2022. gadā šādu pudeļu īpatsvars varētu sasniegt līdz 50% un pat līdz 60% no visām ES tirgū patēriņam nodotajām pudelēm. Latvijas Alkohola nozares asociācija ir norādījusi, ka tā ir arī parakstījusi Memorandu ar EK un Latvijā jau šobrīd 15-16% alkoholisko dzērienu ir izvietota informācija par kaloriju daudzumu uz pudelēm, taču sastāvdaļu un uzturvērtību QR koda ieviešana ir aizkavējusies un prasa papildus laiku, kas ir saistīts ar IT risinājumu ieviešanu. Savukārt, par brīdinājuma piktogrammu norādi, nozare ir sniegusi informāciju, ka jau šobrīd uz vairāk kā 60% alkoholisko dzērienu pudelēm Latvijā šāda norāde tiek izvietota. Atbilstoši PVO izstrādājam plānam^[19] ir noteikts, ka būtu jānorāda uz marķējuma “veselībai svarīgas sastāvdaļas, tostarp kaloriju daudzums” un alkoholisko dzērienu marķējumam jābūt tādām pašām kā citu pārtikas produktu marķējumam. Vienlaikus PVO plānā ir identificēti noteikti alkoholisko dzērienu marķēšanas indikatori, kas var samazināt alkohola lietošanas negatīvas sekas – alkoholisko produktu uzturvērtību informācijas nodrošināšana uz etiķetēm (alkohola un kaloriju daudzums, sastāvdaļas, alergēni utt.) un veselības brīdinājumu (t.sk. piktogrammu) izvietošana uz alkoholisko dzērienu etiķetēm, sniedzot informāciju par bīstamību un sekām, kas saistītas ar produkta lietošanu.^[20] Ir vairāki pētījumi, kas pierāda marķēšanas ietekmi uz alkohola lietošanas radītā kaitējuma mazināšanu un to nepieciešamību. Pētījumu rezultāti liecina, ka alkohola lietošana var būt ievērojams ķermeņa svara palielināšanās riska faktors. Piemēram, ir konstatēts, ka alkohols veido aptuveni 10% no pieaugušo alkohola lietotāju enerģijas patēriņa Apvienotajā Karalistē un 16% – ASV. Daži pierādījumi uzsver saikni starp alkohola lietošanu un svara pieaugumu vai aptaukošanās risku jauniešu, īpaši jaunu sieviešu, vidū. Informācijas sniegšana patērētājiem par alkoholisko dzērienu enerģētisko vērtību ir potenciāli svarīgs veids, kā palīdzēt samazināt uzņemto kaloriju daudzumu^[21]. Alkoholiskie dzērieni satur daudz enerģijas, viens grams etanola satur 7 kilokalorijas, piemēram, 250 ml vīna var saturēt 180 kilokalorijas. Tāpat saldinātie alkoholiskie dzērieni var saturēt daudz pievienoto cukuru - līdz 60 %. Vienlaikus informācijas sniegšana par alkoholisko dzērienu sastāvdaļām ir būtiska cilvēkiem ar pārtikas produktu alerģijām. Dažas sastāvdaļas vai citas vielas, vai citi produkti (piemēram, pārstrādes palīgglīdzekļi), ko izmanto pārtikas ražošanā un kas saglabājas tās saturā, dažiem cilvēkiem var izraisīt alerģiju vai nepanesamību, un daži no alerģijas vai nepanesamības veidiem rada apdraudējumu personu veselībai. Tāpēc ir svarīgi norādīt informāciju par pārtikas piedevu, pārstrādes palīgglīdzekļu un citu vielu vai produktu ar zinātniski pierādītu alerģisku vai nepanesamību izraisīšu ietekmi, kā arī informāciju par to vielām un produktiem, kuri nav iekļauti Regulas Nr. 1169/2011 II pielikumā, lai patērētāji, jo īpaši tie, kuri cieš no pārtikas alerģijas vai nepanesamības, varētu veikt apzinātu un drošu izvēli.^[22]

Jau šobrīd ir vairākas PVO Eiropas reģiona valstis, kurām ir noteiktas papildu marķēšanas prasības visiem alkoholiskajiem dzērieniem vai konkrētam alkoholisko dzērienu veidam (piemēram alu).^[23] Prasības norādīt visas produkta sastāvdaļas

šobrīd ir noteiktas kā obligātas tādās ES valstīs kā Austrija, Bulgārija, Grieķija, Īrija, Lietuva, Norvēģija, Portugāle, Rumānija, Horvātija, Čehija. Austrijā un Bulgārijā šī prasība ir attiecināma tikai uz alu.^{[24],[25]} Uzturvērtības norāde uz alkoholiskajiem dzērieniem ir obligāta Īrijā un Norvēģijā. Īrija šobrīd ir pirmā un līdz šim vienīgā ES dalībvalsts, kas ieviesusi prasību norādīt enerģētisko vērtību (izteiktu kilodžoulos un kilokalorijās) alkoholiskajiem dzērieniem. Speciāli veselības brīdinājumi uz alkoholiskajiem dzērieniem tekstuālā vai piktogrammas formātā, kas mudina nelietot alkoholiskos dzērienus grūtniecības laikā, ir izvietoti Francijā un Lietuvā.^[26]

Ņemot vērā iepriekš minēto, kā arī to, ka patērētājiem ir jānodrošina tiesības zināt alkoholisko dzērienu uzturvērtību, kā arī sastāvdaļas, kas ļautu viņiem izdarīt apzinātu izvēli par to, kādus dzērienus un kādos daudzumos lietot, kā arī brīdinātu atsevišķas sabiedrības grupas, kurām alkoholisko dzērienu lietošana ir bīstama veselībai, likumprojekts paredz papildināt Alkohola likumu ar jaunu 7.¹ pantu, kurā iekļauta atsauce, ka alkoholiskos dzērienus marķē saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem un fasētas pārtikas marķēšanu, kā arī tieši piemērojamiem ES tiesību aktiem, kas reglamentē noteiktu alkoholisko dzērienu apriti. Tāpat pantā iekļautas prasības alkoholisko dzērienu papildu marķēšanai, iekļauta definīcijas “alkoholisko dzērienu papildu marķējums” un “brīdinājuma piktogramma”. Vienlaikus pantā paredzēts noteikt, ka uz alkoholiskajiem dzērieniem, kas tiek realizēti mazumtirdzniecībā un vairumtirdzniecībā ir jābūt izvietotam viegli pamanāmam un skaidri salasāmam alkoholiskā dzēriena papildu marķējumam un brīdinājuma piktogrammai.

Minētajā pantā tiek norādīts, ka alkoholisko dzērienu sastāvdaļu sarakstu un pilnu uzturvērtības paziņojumu norāda uz etiķetes vai citā veidā ar elektroniskiem līdzekļiem, ar nosacījumu, ka uz iepakojuma vai tam pievienotas etiķetes ir norādīta skaidra un tieša saikne ar uzturvērtības paziņojuma un sastāvdaļu saraksta atrašanās vietu, tādējādi pieļaujot QR koda izmantošanu, proti, skenējot uz etiķetes norādīto QR kodu, patērētājs uzreiz nonāk mājaslapā vai tīmekļvietnē, kurā ir pieejama obligāti norādāmā informācija par konkrēto alkoholisko dzērienu, tādējādi patērētājam nav jāveic papildu darbības, lai šādu informāciju atrastu mājaslapā. Ir noteikts, ka uz iepakojuma vai tam pievienotas etiķetes ir jānorāda par vielām vai produktiem, kas izraisa alerģiju vai nepanesamību, saskaņā ar Regulas Nr. 1169/20119. panta 1. punkta “c” apakšpunktā noteikto, ka minētās ziņas norāda tieši uz iepakojuma vai tam pievienotās etiķetes. Vienlaikus, ņemot vērā papildus iespējamo negatīvo finansiālo ietekmi uz mazo alkoholisko dzērienu darītavām, ja tām tiktu noteikts obligāti izvietojams papildu marķējums, norādot enerģētisko vērtību un sastāvu, likumprojekts paredz izņēmumu, ka uz alkoholiskajiem dzērieniem, kas tiek ražoti mazajās alkoholisko dzērienu darītavās, ir jābūt izvietotai tikai brīdinājuma piktogrammai, bet nav jāizvieto papildu marķējums par sastāvu un enerģētisko vērtību. Paredzēts, ka minētās normas gan papildu marķējuma, gan brīdinājuma piktogrammas izvietošanai uz alkoholisko dzērienu iepakojuma tiks attiecinātas uz alkoholiskiem dzērieniem, kas ir ražoti Latvijā, kā arī ievesti no citām ES dalībvalstīm kā arī ievesti no valstīm, kas nav ES dalībvalsts (Eiropas Ekonomikas zonas valstīm vai trešām valstīm). Tādējādi likumprojekta pantu par

papildu marķēšanas prasību noteikšanu alkoholiskajiem dzērieniem paredzēts nosūtīt saskaņošana EK. Paredzēts, ka minēto normu izpildes uzraudzību veiks Pārtikas un veterinārais dienests (turpmāk - PVD), kas jau šobrīd kontrolē pārtikas produktu marķēšanas prasību ievērošanu Latvijā. PVD uzraudzībā kā pārtikas aprites uzņēmumi ir alkoholisko dzērienu ražotāji. PVD, lai noskaidrotu, vai alkoholiskais dzēriens ir vai nav ražots mazajā alkoholisko dzērienu darītavā, varēs izmantot Valsts ieņēmuma dienesta (turpmāk - VID) mājas lapā (<https://www.vid.gov.lv/lv/specialas-atlaujas-licences-komerccdarbibai-ar-akcizes-precem>) publiski pieejamo informāciju par personām, kas ir mazās alkoholisko dzērienu darītavas, juridiskās personas gadījumā – ievadot uzņēmuma nosaukumu un reģistrācijas numuru vai fiziskās personas gadījumā – vārdu, uzvārdu un reģistrācijas numuru. Vienlaikus, ņemot vērā, ka abas normas ir saistītas ar papildus pasākumu veikšanu (jaunu dzērienu etiķešu izgatavošanu un to nomaiņu) gan alkoholisko dzērienu ražotājiem, gan mazumtirgotājiem, gan vairumtirgotājiem, likumprojekts paredz noteikt pārejas periodu 3 gadus pēc likuma stāšanās spēkā, lai nodrošinātu paredzētā marķējuma izmaiņas. Lai dotu iespēju iztirgot tos alkoholiskos dzērienus, kuru marķējums neatbilst jaunajām prasībām, likumprojektā paredzēts, ka produktus, kuri ražoti un marķēti pirms šā likuma 7.¹ panta spēkā stāšanās datuma, varēs izplatīt līdz beidzas to krājumi.

Tāpat saistībā ar likumprojektā iekļautajām papildu marķēšanas prasībām likumprojekts paredz papildināt Alkohola likuma 14.pantu ar jaunu, desmito, daļu, paredzot administratīvo atbildību par papildu marķēšanas prasību neievērošanu - piemērot brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai līdz simt naudas soda vienībām (500 euro), bet juridiskajai personai — līdz trīssimt naudas soda vienībām (1500 euro). Minētais soda apmērs izvēlēts, balstoties uz soda apmēru, kas ir noteikts Pārtikas aprites uzraudzības likuma 29.pantā par līdzvērtīgu pārkāpumu pārtikas aprītē, proti, attiecībā uz citiem pārtikas produktiem. Atbilstoši 2020.gada 7.maija Saeimā pieņemtā likumprojekta “Grozījumi Pārtikas aprites un uzraudzības likumā” anotācijā[27] minētajam (grozījumi tika veikti, lai pārņemtu normas par administratīvo atbildību pārtikas aprītē un ietvertu tās nozares likumā) par Pārtikas aprites uzraudzības likuma 29.panta saturu kontrolējošās iestādes pēc minētā panta var saukt pie administratīvās atbildības par tādiem pārtikas aprites normatīvajos aktos noteiktajām nekaitīguma un kvalitātes prasību pārkāpumiem, kas nav izdalīti atsevišķos Pārtikas aprites un uzraudzības likuma pantos, piemēram, higiēnas prasību, klasifikācijas prasību un tirdzniecības standartu neievērošana, Regulā Nr. 1169/2011 un citos normatīvajos aktos noteikto patērētāju informēšanas prasību pārkāpumi (izņemot informēšanu par pārtikas sastāvu, tās izcelsmes valsti vai vietu (Pārtikas aprites uzraudzības likuma 33. pants)), noteikto prasību neievērošana darbībās ar izplatīšanai nederīgu pārtiku (likuma 14. pants), pārtikas piedevu, vitamīnu, minerālvielu lietošanas prasību pārkāpumi, pārtikas izsekojamības nenodrošināšana, kas tiek piemērots arī gadījumos par marķējuma prasību neievērošanu. Šobrīd Pārtikas aprites uzraudzības likums, 2015.gada 3.marta Ministru kabineta noteikumi Nr.115 “Prasības fasētas pārtikas marķējumam” un Regula Nr.1169/2011 neparedz obligātu alkoholisko dzērienu papildu marķējumu

(sastāvdaļu, enerģētiskās vērtības vai brīdinājuma piktogrammu) izvietojumu. Savukārt, Pārtikas aprites uzraudzības likuma 29.pants tiek piemērots atbilstoši noteiktajām prasībām pārtikas marķējumam nacionālajos un ES tiesību aktos. Papildu marķējuma prasību neievērošanas gadījumā tieši uz alkoholiskajiem dzērieniem atsevišķa norma tiek veidota speciālajā likumā – Alkohola likumā, nevis piemērota jau spēkā esošā norma Pārtikas aprites uzraudzības likuma 29.pantā. Attiecīgi par vispārējo pārtikas marķēšanas prasību neievērošanu, t.sk. attiecībā uz alkoholiskajiem dzērieniem, tiks piemērots Pārtikas aprites uzraudzības likuma 29.pants, savukārt, par papildu marķēšanas prasību neievērošanu - neizvietojot uz alkoholisko dzērienu pudelēm informāciju par enerģētisko vērtību un sastāvu, kā arī neizvietojot brīdinājuma piktogrammu (prasība neattiecas uz mazajām alkoholisko dzērienu daļiņām), tiktu piemērotas Alkohola likumā noteiktās prasības.

Vienlaikus tiek papildināta arī Alkohola likuma 15.panta pirmā daļa un iekļauts izņēmums, ka administratīvā pārkāpuma procesu par papildu marķēšanas prasību neievērošanu neveic Valsts policija. Tāpat likumprojekts paredz papildināt Alkohola likumu 15.pantu ar sesto daļu, paredzot, ka atbildīgā iestāde, kas veiks administratīvā pārkāpuma procesu par alkoholisko dzērienu papildu marķēšanas un brīdinājuma piktogrammas izvietojuma prasību neievērošanu, ir Pārtikas un veterinārais dienests. Jau šobrīd PVD saskaņā ar iekšējām procedūram izlases veidā veic pārtikas produktu marķējuma kontroli, tajā skaitā alkoholiskajiem dzērieniem ražošanas, vairumtirdzniecības, mazumtirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumos. Likumprojektā ietvertais administratīvais pārkāpums ir izvērtēts, ņemot vērā nodarījuma bīstamību, sekas, aktualitāti un attiecināmību uz publiski tiesiskajām attiecībām, kā arī sabiedrisko kaitīgumu. Ņemot vērā normatīvos aktus, alkoholiskie dzērieni tiek klasificējami kā pārtikas produkti, tādēļ arī administratīvā atbildība par pārkāpumiem, kas saistīta ar alkoholisko dzērienu neatbilstošu marķēšanu, ir piemērojama līdzvērtīgi kā par pārkāpumiem, kas tiek veikti pārtikas apritē un par kuriem atbildība ir paredzēta Pārtikas aprites uzraudzības likumā. Likumprojektā paredzētais administratīvais pārkāpums ir saistīts ar alkoholisko dzērienu apriti, kas ir vērtējama kā sabiedrībai bīstama un kaitīga, kas skar gan valsts, gan sabiedrības intereses, jo alkohola lietošana rada negatīvas sekas ne tikai uz sociālo un veselības jomu, bet skar arī citas nozares, radot neatgriezeniskas sekas un papildu noslodzi dienestiem. Piemēram, ja persona nav savlaicīgi informēta, ka, lietojot alkoholu, transportlīdzekļa vadīšana ir aizliegta, persona reibumā var izraisīt ceļu satiksmes negadījumu, kas rada risku ne tikai pašai personai, bet arī citiem sabiedrības locekļiem. Proti, brīdinājuma piktogrammu nodrošināšana ir vērtējama kā potenciālo risku mazināšana. Tāpat likumprojektā ietvertais administratīvais pārkāpums ir saistāms ar sabiedrības informēšanas tiesību pārkāpumu.

Saskaņā ar PVD sniegto informāciju 2021.gadā alkoholisko dzērienu marķējumos konstatētas 122 neatbilstības (2020.gadā – 112; 2019.gadā – 122). Visbiežāk konstatētās neatbilstības saistītas ar alergēnu un vielu, kas izsauc nepanesamību, norādīšanas pārkāpumiem, spirta tilpumkoncentrācijas dzērieniem, kuru alkohola saturs pārsniedz 1,2 tilp.%, norādīšanas pārkāpumiem, godīgas informēšanas prakses

prasību pārkāpumiem, kā arī ziņu pieejamības, uzskaitījuma un izvietojuma prasību pārkāpumiem.

Saskaņā ar Regulas Nr. 1169/2011 8.panta pirmo daļu par pārtikas produktu informāciju atbildīgais pārtikas aprītē iesaistītais uzņēmējs ir tas uzņēmējs, ar kura vārdu vai uzņēmuma nosaukumu šo pārtikas produktu tirgo, vai, ja minētais uzņēmējs neveic uzņēmējdarbību ES, importētājs ES tirgū. Konstatējot neatbilstības par alkoholisko dzērienu papildu marķēšanas prasību neievērošanu, procesu veic attiecībā pret Regulas Nr. 1169/2011 8. panta pirmajā daļā minēto uzņēmumu.

Patērētāju informēšanas nodrošināšana mazumtirdzniecības vietās

Šobrīd Alkohola likums neparedz prasību mazumtirdzniecības vietās izvietot uzrakstu, kas brīdina, ka alkoholiskos dzērienus nedrīkst iegādāties, lietot un glabāt nepilngadīgas personas un to lietošana negatīvi ietekmē cilvēka veselību. Prasība izvietot mazumtirdzniecības vietās uzrakstu ar šādu brīdinājumu šobrīd ir noteikta citām atkarību izraisošām vielām - tabakas izstrādājumiem, augu smēķēšanas produktiem, elektroniskajām smēķēšanas ierīcēm un uzpildes tvertnēm Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma (turpmāk – Tabakas likums) 8.panta astotajā daļā^[28]. Arī attiecībā uz enerģijas dzērieniem, saskaņā ar Enerģijas dzērienu aprites likuma 3.panta ceturto daļu, ir noteikta prasība, ka realizācijai enerģijas dzērieni ir jāizvieto savrup no citiem dzērieniem un tirdzniecības vietā ir jāizvieto brīdinājuma norādi^[29]. Minētā brīdinājuma kontroli veic PVD. Lai arī likumdošanā šāda norma nav paredzēta atsevišķas mazumtirdzniecības vietas kopā ar brīdinājumu par tabakas un nikotīna saturošiem produktiem, kā arī enerģijas dzērieniem un to negatīvo ietekmi uz veselību un aizliegumu iegādāties nepilngadīgām personām ir iekļāvušas arī informāciju (izdrukātu A4 lapas formātā) par alkoholiskajiem dzērieniem. Minētā informācija ir izvietota gan pie kasēm, gan arī tirdzniecības vietā nodalījumā, kurā ir izvietoti alkoholiskie dzērieni.

Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centra sniegtiem datiem pārkāpumi, kas saistīti ar nepilngadīgu personu alkoholisko dzērienu lietošanu, atrašanos alkoholisko dzērienu ietekmē vai alkoholisko dzērienu iegādāšanos, tiek konstatēti regulāri, tādēļ ir būtiski papildus informēt sabiedrību, izvietojot informāciju mazumtirdzniecības vietās, vēršot patērētāju uzmanību, ka alkoholiskos dzērienus nedrīkst iegādāties un lietot nepilngadīgas personas un to lietošana negatīvi ietekmē cilvēka veselību. Par alkoholisko dzērienu vai citu apreibinošo vielu lietošanu vai atrašanos alkoholisko dzērienu vai citu apreibinošo vielu ietekmē, ja to izdarījis nepilngadīgais, 2020.gadā tika sastādīti 2067 administratīvo pārkāpumu protokoli, no tiem 245 protokoli tika sastādīti par atkārtotu pārkāpuma konstatēšanu gada laikā (pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa, kas bija spēkā līdz 01.07.2020., 171.1 panta 2.daļas), savukārt 2021.gadā par alkoholisko dzērienu lietošanu vai atrašanos alkohola reibumā, ja to ir izdarījusi nepilngadīga persona, tika uzsāktas 1735 administratīvo pārkāpumu lietas.

Par alkoholisko dzērienu iegādāšanos, ja pārkāpumu izdarījis nepilngadīgais, 2020.gadā sastādīti 24 protokoli, savukārt 2021.gadā – 50 pārkāpuma protokoli.

Lai informētu patērētājus par alkoholisko dzērienu negatīvo ietekmi un atkārtoti atgādinātu, ka alkoholiskos dzērienus nedrīkst pārdot nepilngadīgam personām, kā arī nepilngadīgas personas nedrīkst tos iegādāties, lietot un glabāt, likumprojekts paredz papildināt Alkohola likuma 6.pantu ar jaunu (2⁵) daļu. Vienlaikus likumprojekts paredz papildināt arī Alkohola likuma 14.pantu ar devīto daļu, nosakot administratīvo atbildību par redzama uzraksta nenovietošanu mazumtirdzniecības vietās, paredzot brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai līdz četrdesmit naudas soda vienībām (200 euro), bet juridiskai personai - naudas sodu līdz septiņdesmit (350 euro) naudas soda vienībām.

Minētais administratīvā soda apmērs izvēlēts, balstoties uz soda apmēru diapazonu, kas šobrīd ir noteikts Pārtikas aprites uzraudzības likuma 29.pantā par līdzvērtīgu pārkāpumu pārtikas aprītē, proti, Enerģijas dzērienu aprites likuma 3.panta ceturtās daļas neievērošanu (taču vienlaikus ņemot arī Tabakas likuma sodu apmērus, ko piemēro par līdzvērtīgiem pārkāpumiem). Saskaņā ar 2020.gada 7.maija Saeimā pieņemtā likumprojekta “Grozījumi Pārtikas aprites un uzraudzības likumā” anotācijā^[30] minēto (grozījumi tika veikti, lai pārņemtu normas par administratīvo atbildību pārtikas aprītē un ietvertu tās nozares likumā), pārtikas aprītē iesaistītās personas pie administratīvās atbildības varēs saukt par tādiem pārtikas aprites normatīvajos aktos noteikto nekaitīguma un kvalitātes prasību pārkāpumiem, kas nav izdalīti atsevišķos likuma pantos, piemēram, Enerģijas dzērienu aprites likumā noteikto prasību pārkāpšana attiecībā uz aizliegumu izplatīt enerģijas dzērienus izglītības iestāžu telpās (3.panta otrā daļa) un enerģijas dzērienu izvietojumu tirdzniecības vietās un noteikto norāžu lietošanu (3.panta ceturtā daļa). Savukārt, Tabakas likuma 14.panta ceturtajā daļā par brīdinoša uzraksta nenovietošanu mazumtirdzniecības vietā tiek piemērots naudas sods tikai juridiskajai personai no desmit līdz septiņdesmit naudas soda vienībām (50 – 350 euro). Tā kā brīdinoša uzraksta izvietojuma tiek attiecināta arī uz mazajām alkoholisko dzērienu darītavām, kas atbilstoši Alkohola likuma 1.panta otrajai daļai var attiekties arī uz fiziskām personām, tad, lai administratīvo atbildību varētu piemērot gan juridiskai, gan fiziskai personai, likumprojekts paredz jaunizveidotajā daļā fiziskai personai iekļaut līdzvērtīgu soda saturu, kāds ir iekļauts Pārtikas aprites uzraudzības likuma 29.panta soda apmēra ietvaros, bet juridiskai personai - tādu, kāds ir Tabakas likuma 14.panta ceturtajā daļā.

Likumprojekts paredz arī papildināt Alkohola likuma 15.pantu ar sesto daļu, paredzot, ka administratīvā pārkāpuma procesu par brīdinājuma nenovietošanu mazumtirdzniecības vietās veiks PVD, saskaņā ar tā nolikumu un arī Pārtikas un aprites likuma 21.panta otrās daļas 1.punktā noteikto kompetenci pārtikas aprītē. PVD jau šobrīd veic Enerģijas dzērienu aprites likuma 4.panta ceturtā daļā noteiktā brīdinājuma izvietojuma prasību tirdzniecības vietās uzraudzību, tādējādi, veicot minēto kontroli, tiktu pārbaudīta arī prasība mazumtirdzniecības vietās izvietot brīdinājumus.

Likumprojektā ietvertais administratīvais pārkāpums ir izvērtēts, ņemot vērā nodarījuma bīstamību, sekas, aktualitāti un attiecināmību uz publiski tiesiskajām attiecībām, kā arī sabiedrisko kaitīgumu. Tā kā likumprojektā paredzētais pārkāpums ir saistīts ar alkoholisko dzērienu apriti un lietošanu sabiedrībā, tas ir vērtējams kā sabiedrībai bīstams un kaitīgs, kas var skart gan valsts, gan sabiedrības intereses, jo alkohola lietošanai ir negatīvas sekas ne tikai uz sociālo, bet arī veselības jomu.

Alkoholiskie dzērieni ir tāda pati atkarību izraisoša viela kā tabakas izstrādājumi, elektroniskās cigaretes, kas bērniem rada riskus veselībai, tai skaitā atkarību izveidošanās riskus, tāpēc to lietošana bērnu vidū nav pieļaujama. Valsts pienākums ir informēt sabiedrības grupas par ierobežojumiem, kas ir noteikti likumdošanā un par kuru pārkāpšanu personas var tikt sauktas pie atbildības un varētu tikt piemērots sods, tādējādi jau mazinot iespējamo pārkāpumu izdarīšanas riskus nākotnē. Alkohollietošanu tāpat kā tabaku Pasaules Veselības organizācijas Starptautiskā Vēža izpētes aģentūra ir klasificējusi kā pirmās grupas kancerogēnu, tāpēc būtiska ir sabiedrības izglītošana un informēšana par to kaitīgumu brīdī, kad pircējs faktiski ieņem lēmumu par šo vielu saturošu produktu iegādi. Vienlaikus jānorāda, ka lai arī paša brīdinājuma izvietošana vai neizvietošana ir formāla rakstura pārkāpums, tomēr būtiski ir nodrošināt, ka šādu brīdinājošu uzrakstu izvieto mazumtirdzniecības vietās un gan paši nepilngadīgie, gan arī personas, kas iegādājās un nodod alkoholiskos dzērienus nepilngadīgajiem apzinās potenciālās sekas. Lielākoties nepilngadīgie nodara kaitējumu savai veselībai, jo lieto alkoholiskos dzērienus pārmērīgi vai riskantā veidā. Alkohola lietošana ir arī faktors, kas veicina riskantu uzvedību pusaudžu un jauniešu vidū (braukšana reibumā, peldēšana reibumā, nedrošas seksuālās attiecības, traumatisms, vardarbība) un saistīta ar daudz dažādām potenciālām sekām veselībai, kuras varētu novērst sniedzot informāciju par likumdošanā esošajām ierobežojošām normām, kā arī norādot potenciālās sekas pārkāpjot likumdošanā noteiktos ierobežojumus.

Vienlaikus norādām, ka prasība izvietot mazumtirdzniecības vietās uzrakstu ar šādu brīdinājumu šobrīd atzinīgi ir vērtējušas arī pašas tirdzniecības vietas, piemēram, MAXIMA, kas ir sniegušas atzinumu par likumprojektu. Jau šobrīd mazumtirdzniecības vietas (bez MAXIMA, arī RIMI, LIDL u.c.) īsteno minēto prasību, informējot sabiedrību, īpaši nepilngadīgas personas gan par alkoholisko dzērienu negatīvo ietekmi uz veselību, gan arī attiecībā uz mazumtirdzniecības ierobežojumiem.

Aizlieguma piedāvāt alkoholiskos dzērienus degustācijā, par velti, kā dāvanu vai kā kompensāciju par citas preces iegādi vai pakalpojuma saņemšanu precizēšana

Pašlaik Alkohola likuma 6.panta trešā daļa, kas aizliedz piedāvāt alkoholiskos dzērienus par velti (izņemot degustāciju), kā dāvanu vai kā kompensāciju par citas preces iegādi vai pakalpojuma saņemšanu, attiecas uz alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības vietām, kurām ir izsniegta speciālā atļauja (licence) alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai. Papildus Alkohola likuma 6. panta pirmās daļas 1.¹ punktā noteikts, ka alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecība ir aizliegta "valsts un

pašvaldību iestāžu telpās, izņemot kultūras un sporta iestāžu telpas un to teritoriju". Vienlaikus Alkohola likuma 6. panta (1²) daļā ir noteikts, ka alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecība ir aizliegta valsts un pašvaldību kultūras un sporta iestāžu telpās, ja tajās atrodas šā panta pirmās daļas 1.punktā minētie objekti un kultūras un sporta iestāžu apmeklētāju plūsma nav nošķirama no attiecīgā objekta apmeklētājiem. Norādām, ka ne visām valsts, pašvaldības vai privātām kultūras vai sporta iestādēm ir izsniegta speciālā atļauja (licence) alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai, piemēram, valsts kultūras un sporta iestādēs (opera, teātris) šāda licence varētu būt izsniegta, bet, piemēram, mākslas izstāžu zālēm vai kultūras namiem, sporta iestādēm pašvaldībās šāda licence nav izsniegta, attiecīgi tirgot alkoholisko dzērienus šīs iestādes nevar, bet šobrīd nav noteikts aizliegums alkoholiskos dzērienu piedāvāt par velti, kā dāvanu vai kompensāciju, kā arī degustācijā. Vienlaikus, kā norādīja VID, pastāv problēma, ka arī citās tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās, kurām nav izsniegta speciālā atļauja (licence) alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai (piemēram, skaistumkopšanas saloni, frizētavas, kāzu saloni, elektropreču veikali, auto piederumu veikali) tiek piedāvāti alkoholiskie dzērieni par velti, degustācijā, kā dāvana vai kā kompensācija par citas preces iegādi vai pakalpojuma saņemšanu, un minētajiem pakalpojumu sniedzējiem un arī tirdzniecības vietām nav piemērojami Alkohola likuma 6.panta trešā daļas ierobežojumi, jo tie attiecas tikai uz tām mazumtirdzniecības vietām, kurām ir izsniegta speciālā atļauja (licence) alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai. Papildus Patērētāju tiesību aizsardzības centrs norādīja, ka šobrīd Alkohola likuma 6.panta trešā daļas ierobežojumi nevar tikt attiecināmi uz mazumtirdzniecības vietām, kuras veic tirdzniecību tiešsaistē. Attiecībā uz degustāciju, kurai šobrīd Alkohola likumā nav noteikti ierobežojumi un Alkohola likuma 6.panta trešā daļa to paredz kā vienu no izņēmumiem. Vienlaikus Alkohola likuma (3¹) daļā ir noteikti ierobežojumi alkoholiskos dzērienu piedāvāšanai degustācijā, nosakot, ka ir aizliegts tos piedāvāt degustācijā ārpus nodalītās tirdzniecības zāles pašapkalpošanās zonas, kurā tiek izvietoti tikai alkoholiskie dzērieni, tabakas izstrādājumi un to piederumi, kā arī tādas preces, kas saistītas ar alkoholiskajiem dzērieniem. Jānorāda, ka termins "degustācija" saskaņā ar Latviešu literārās valodas vārdnīcu (1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996) ir pārtikas produktu, alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu kvalitātes noteikšana pēc to garšas, smaržas, krāsas un izskata. Degustācija ir viens no veidiem kādā ražotāji vai mazumtirgotāji var veicināt savas preces atpazīstamību un popularitāti. Šobrīd Alkohola likumā nav noteikti ierobežojumi attiecībā uz degustāciju piemēram pakalpojumu sniegšanas vietās, kā arī citu preču tirdzniecības vietās, kā arī azartspēļu organizēšanas vietās. Ņemot vērā iepriekš minēto, likumprojekts paredz papildināt Alkohola likuma 5.pantu ar jaunu daļu, nosakot vispārējās prasības (vispārējie noteikumi) alkoholisko dzērienu realizēšanai, paredzot noteikt aizliegumu tirdzniecības (tai skaitā izmantojot distances līgumu) un pakalpojumu sniegšanās vietās, kurām ir vai nav izsniegta speciālā atļauja (licence), piedāvāt alkoholiskos dzērienus par velti, kā dāvanu vai kompensāciju. Savukārt, attiecībā uz degustāciju likumprojekts paredz noteikt, ka alkoholiskos dzērienu degustācija atļauta tikai alkoholisko dzērienu tirdzniecības

vietās (izņemot azartspēļu organizēšanas vietas) un alkoholisko dzērienu ražošanas vietās vai ražotāja telpās. Likumprojekts paredz noteikt aizliegumu piedāvāt alkoholiskos dzērienus degustācijā azartspēļu organizēšanas vietās, ņemot vērā, ka atkarību izraisošo vielu lietošana azartspēļu organizēšanas vietās ir nozīmīgs veicinošs faktors azartspēļu atkarības gadījumā. Lai novērstu Alkohola likuma 6.panta trešā daļā minētās normas un likumprojektā iekļauto jauno normu pārklāšanos, likumprojekts paredz veikt grozījumu un no Alkohola likuma izslēgt 6.panta trešo daļu, lai attiecīgais aizliegums gan tirdzniecības vietās, gan ārpus tām piedāvāt alkoholiskos dzērienus par velti, kā dāvanu vai kompensāciju par citas preces iegādi vai cita pakalpojuma saņemšanu, kā arī nosacījumi attiecībā uz degustāciju tiktu iekļauti Alkohola likuma 5.pantā kā vispārējās prasības (vispārējie noteikumi) alkoholisko dzērienu realizēšanai.

Ņemot vērā, ka par Alkohola likuma 6.panta trešajā daļā noteiktā aizlieguma neievērošanu tiek piemērota Alkohola likuma 14.panta piektajā daļā noteiktā administratīvā atbildība par realizēšanas noteikumu neievērošanu, arī šajā gadījumā par aizlieguma neievērošanu, piedāvājot alkoholiskos dzērienu par velti, kā dāvanu vai kompensāciju tirdzniecības (tai skaitā ar distances līgumu) un pakalpojumu sniegšanas vietās, tiktu piemērota Alkohola likuma 14.panta piektajā daļā noteiktais sods un administratīvā atbildība par realizēšanas noteikumu neievērošanu, par kuru piemēro brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām (700 eiro), bet juridiskajai personai — naudas sodu līdz tūkstoš četrsimt divdesmit naudas soda vienībām (7100 eiro). Likumprojektā iekļautās normas kontroli nodrošinās Valsts policija un pašvaldības policija.

Alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības ierobežošana azartspēļu organizēšanas vietās

Šobrīd Alkohola likumā nav noteikti ierobežojumi azartspēļu organizēšanās vietām attiecībā uz alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecību un patērēšanu. Alkohola likuma 6.panta trešā daļa aizliedz piedāvāt alkoholiskos dzērienus par velti (izņemot degustāciju), kā dāvanu vai kā kompensāciju par citas preces iegādi vai pakalpojuma saņemšanu. Prasība tiek piemērota uz visām mazumtirdzniecības vietām, kurām ir izsniegta speciālā atļauja (licence), tai skaitā arī azartspēļu organizēšanas vietām. Vienlaikus alkoholiskie dzērieni azartspēļu organizēšanas vietās tiek pienesti un tirgoti pie spēļu automātiem, kāršu, kauliņu un ruletes spēļu galdiem vai citām azartspēļu iekārtām, tādējādi veicinot riskantu uzvedību, jo personas, kas piedalās azartspēlēs un izlozēs, alkohola ietekmē ir pakļautas pārmērīgas aizraušanās riskam. Savukārt, alkoholisko dzērienu lietošana un azartspēļu spēlēšana ir sociāli bīstama kombinācija, kas negatīvi ietekmē ne tikai pašu indivīdu, bet atstāj kaitīgu ietekmi uz viņa sociālās, profesionālās un ģimenes dzīves vērtībām un saistībām, kā arī viņa materiālo stāvokli.

Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centra Vienotā notikuma reģistra apakšsistēmā “Elektroniskais notikuma žurnāls” (turpmāk - ENŽ) iekļauto informāciju, kad nebija noteikti Covid-19 pandēmiju ierobežojoši pasākumi un

azartspēļu organizēšanas vietas varēja apmeklēt klātienē, tika reģistrēti 538 notikumi azartspēļu organizēšanas vietās vai pie tām 2018.gadā, 2019.gadā reģistrēts 691 notikums un 2022.gada no 1.marta līdz 1.jūlijam 149 notikumi. Saistībā ar uzsāktiem kriminālprocešiem, kas saistīti ar azartspēļu organizēšanas vietām minētajā laika periodā, ir konflikti ar apsardzes darbiniekiem un apmeklētāju savstarpējie konflikti, kā rezultātā nodarīti miesas bojājumi, mantas tīša bojāšana (spēļu automātu, durvju, stiklu), kā arī personisko mantu pazušanas (zādzības). Administratīvie pārkāpumi lielākoties ir bijuši par maznozīmīgu miesas bojājumu nodarīšanu, sabiedriskā miera un kārtības traucēšanu, nepakļaušanos policijas darbinieku likumīgajām prasībām, taču statistiski noteikt personu skaitu, kuras ir bijušas alkohola reibumā, pēc ENŽ iekļautās informācijas, nav iespējams, jo ne vienmēr fabulās tas tiek norādīts.

Veselības ministrijas 2019.gadā veiktā pētījuma par procesu atkarībām Latvijas iedzīvotāju vidū^[31] dati (gan ekspertu intervijas, fokusgrupu diskusijas un aptaujas dati) norādīja, ka spēlēšanas paradumi ir saistīti ar atkarību izraisošu vielu lietošanu (smēķēšana, alkohola un narkotisko vielu lietošana). Pētījuma respondenti, kas norādījuši uz biežāku alkohola lietošanu, arī norādījuši, ka biežāk spēlē azartspēles. Kā minēts pētījumā, procesu atkarības bieži ir cieši saistītas ar vielu atkarības procesiem, un šī saikne var būt gan saistīta ar personas noslieci uz atkarību, jo tām ir vienots patofizioloģiskais mehānisms, gan spēļu zāles un kazino kultūru, kas netieši veicina alkohola lietošanu (piemēram, alkohola diennakts pieejamību ar zemākām cenām vai bezmaksas). Ņemot vērā minēto, likumprojekts paredz papildināt Alkohola likuma 5.pantu ar jaunu, vienpadsmito, daļu, kurā noteikts, ka azartspēļu organizēšanas vietās ir aizliegta alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecība alkoholisko dzērienu patērēšanai uz vietas pie spēļu automātiem, kāršu, kauliņu un ruletes spēļu galdiem vai citām azartspēļu iekārtām. Kā arī jaunu, divpadsmito, daļu, kurā noteikts, ka azartspēļu organizēšanas vietās ir aizliegta alkoholisko dzērienu patērēšana pie spēļu automātiem, kāršu, kauliņu un ruletes spēļu galdiem vai citām azartspēļu iekārtām. Tādējādi ne pašiem apmeklētājiem, ne arī personālam nebūs atļauts alkoholiskos dzērienus nedz lietot, nedz pienest pie spēļu automātiem, kāršu, kauliņu un ruletes spēļu galdiem vai citām azartspēļu iekārtām.

Azartspēļu organizēšanas vietu apmeklētāji alkoholiskos dzērienus varēs iegādāties, lietot vai tiem pienest, atrodoties tikai savrup no spēļu automātiem, kāršu, kauliņu un ruletes spēļu galdiem vai citām azartspēļu iekārtām. Minētās normas mērķis ir nodalīt divus atkarību raisošus procesus, proti, alkoholisko dzērienu lietošanu un azartspēļu spēlēšanu. Norādām, ka minētā norma attieksies ne tikai uz azartspēļu zālēm un kazino, bet kopumā uz visām azartspēļu organizēšanas vietām, kas ir definētas Azartspēļu un izložu likuma 20.pantā - kazino, spēļu zāles, bingo zāles, totalizatora vai derību likmju pieņemšanas vietas, kurām ir saņemta attiecīga azartspēļu organizēšanas vietas licence. Likumprojektā minētie ierobežojumi neattieksies uz izložu organizētājiem, kā arī uz interaktīvajām azartspēlēm, kā arī veiksmes spēlēm pa tālruni.

Nosakot minētos ierobežojumus, tiktu sekmēta azartspēļu spēlētāju spēja saglabāt kontroli pār notiekošo un mazinātos pārmērīgas aizraušanās (azarta) riski. Vienlaikus ierobežojumi atturēs klientus no ilgstošas un konstantas alkohola lietošanas visa

azartspēļu organizēšanas vietas apmeklējuma laikā. Tāpat samazināsies likumpārkāpumu skaits azartspēļu organizēšanas vietās un to tuvumā, uz ko ir norādījusi Valsts policija un pašvaldību policija, kā arī pašvaldību pārstāvji. Attiecībā uz administratīvo atbildību par alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecību pie spēļu automātiem, kāršu, kauliņu un ruletes spēļu galdiem vai citām azartspēļu iekārtām azartspēļu organizēšanas vietās tiktu piemērota Alkohola likuma 14.panta piektā daļa attiecībā uz realizēšanas noteikumu neievērošanu.

Minētās normas kontroli nodrošinās Valsts policija un pašvaldības policija, kas šobrīd nodrošina arī citu Alkohola likumā noteikto ierobežojumu kontroli. Vienlaikus normas uzraudzību nodrošinās arī pati azartspēļu organizēšanas vieta, kurai atbilstoši Azartspēļu un izložu likuma 35.panta pirmajā punktā noteiktajam ir tiesības izdot iekšējās kārtības noteikumus, kas jāievēro azartspēļu vietas apmeklētājiem, lai nodrošinātu normatīvo aktu prasību ievērošanu. Atbilstoši 37.panta pirmās daļas ceturtajam punktam, ir jānodrošina arī nepārtraukta spēles telpu iekšējā un ārējā videonovērošana. Ņemot vērā minēto un arī pašas spēļu nozares sniegto informāciju, jau šobrīd azartspēļu organizēšanas vietām ir savi iekšējās kārtības noteikumi, kā arī nozare ir izstrādājusi kodeksu, kurš jāievēro biedriem[42] - Latvijas Spēļu biznesa asociācijas darbības kodekss, kurā ir noteikti vienoti atbildīgas spēles principi un pienākums šos principus ievērot visos azartspēļu biznesa aspektos - attiecībās ar darbiniekiem, klientiem, sadarbības partneriem, sabiedrību un likumdevēju. Attiecīgi, pieņemot jauno kārtību un normas, arī pašiem azartspēļu organizētājiem ir jāveic darbības, lai informētu apmeklētājus par jaunajiem nosacījumiem attiecībā uz alkoholisko dzērienu lietošanas un mazumtirdzniecības ierobežojumiem, tādējādi veicinot preventīvi iespējamus pārkāpumus. Vienlaikus iespējamu pārkāpumu uzraudzības gadījumā ir iespējams policijas darbiniekiem iepazīties ar spēles telpu iekšējā un ārējā videonovērošanā veiktajiem ierakstiem.

Noteikta stipruma un tilpuma alkoholisko dzērienu ierobežošana

Šobrīd Alkohola likuma 6.panta (1³) daļā ir noteikts, ka alu, raudzētos dzērienus, starpproduktus un pārējos alkoholiskos dzērienus aizliegts pārdot iepakojuma vienībā, kuras tilpums pārsniedz: 0,5 litrus, ja absolūtā spirta daudzums minētajos alkoholiskajos dzērienos pārsniedz 5,8 tilp.%, un 1 litru, ja absolūtā spirta daudzums minētajos alkoholiskajos dzērienos nepārsniedz 5,8 tilp.%. Minēto iepakojuma tilpuma ierobežojumu alkoholisko dzērienu tirdzniecībā nepiemēro, ja iepakojuma vienība ir izgatavota no stikla, keramikas, koka, metāla vai kompleksā iepakojuma, kas sastāv no polimēra vai lamināta maisa, kurš iepakots kartona kastē, bet alu, raudzētos dzērienus, starpproduktus un pārējos alkoholiskos dzērienus tirgo to ražošanas vietā vai ražotāja struktūrvienībā. Minētie ierobežojumi stājās spēkā 2018.gada 1.janvārī. Īstenoto ierobežojumu mērķis bija samazināt vienā reizē izdzertā alkohola daudzumu, mazinot veselībai nodarīto kaitējumu. Vienlaikus Lietuvā 2020.gada 1.jūlijā stājās spēkā norma^[32], kas paredz Lietuvā aizliegt pārdot gatavus fasētus alkoholiskos dzērienus, kuru alkohola tilpumkoncentrācija pārsniedz 22 % un kurus ražotājs ir pildījis glāzēs, tasēs un citos traukos tūlītējam patēriņam. Lietuvā

minētie ierobežojumi tika ieviesti kā daļa no kompleksām intervencēm, lai samazināt Lietuvā alkoholisko dzērienu patēriņu uz vienu iedzīvotāju, kā arī mazinātu šādu stipruma un tilpuma alkoholisko dzērienu pieejamību personām, kas alkoholu lieto pārmērīgi un riskantā veidā. Lai samazinātu alkoholisko dzērienu pieejamību un mērķtiecīgi ierobežotu tādu alkoholisko dzērienu pārdošanu Latvijā, kuri, galvenokārt, paredzēti personām, kas pārmērīgi vai riskanti lieto alkoholu, likumprojekts paredz papildināt Alkohola likuma 6.panta (1³) daļu ar 3.punktu, nosakot aizliegumu tirgot alkoholiskos dzērienus, kuru alkohola tilpuma koncentrācija pārsniedz 22 % un kuru tilpums nepārsniedz 0,2 l un kas tiek pārdoti fasētā veidā. Ierobežojumi neattieksies uz tiem alkoholiskajiem dzērieniem, kas tiek tirgoti patērēšanai uz vietas, izlejamā veidā. Minēto iepakojuma tilpuma ierobežojumi attieksies uz (PET) iepakojumiem, bet netiks attiecināti uz iepakojuma vienībām, kas ir izgatavotas no stikla, keramikas, koka, metāla vai kompleksā iepakojuma, kas sastāv no polimēra vai lamināta maisa, kurš iepakots kartona kastē, kā arī neattieksies uz alu, raudzētajiem dzērieniem, starpproduktiem un pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, kas tiek tirgoti to ražošanas vietā vai ražotāja struktūrvienībā. Tādējādi minētie ierobežojumi samazinās arī videi nedraudzīga (PET) iepakojuma radīto piesārņojumu. Minētajai likumprojekta normai paredzēts arī noteikt pārejas periodu 3 gadus, lai ražotāji varētu pielāgoties jaunajām iepakojuma prasībām, attiecīgi papildinot likumprojekta pārejas noteikumus un paredzot iespēju iztirgot krājumus. Likumprojektā iekļautās normas kontroli nodrošinās Valsts policija un pašvaldības policija, kur pārkāpumu gadījumā tiks attiecināti Alkohola likuma 14.panta piektajā daļā noteiktā administratīvā atbildība par alkoholisko dzērienu realizēšanas noteikumu neievērošanu, par kuru piemēro brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai līdz 140 naudas sodas vienībām (700 euro), bet juridiskajai personai — naudas sodu līdz 1420 naudas sodas vienībām (7100 euro), kas jau šobrīd var tikt attiecināta uz Alkohola likuma 6.panta (1³) daļu.

Alkoholisko dzērienu cenu un atlaižu reklāmas ierobežošana

Šobrīd Alkohola likuma 11.pantā ir noteikti alkoholisko dzērienu reklāmas ierobežojumi gan alkoholisko dzērienu reklāmas saturam, gan arī noteiktas vietas, kurās alkoholisko dzērienu reklāmas izvietošana ir aizliegta - izglītības un ārstniecības iestādēs un uz šo iestāžu ēkām un būvēm, uz vēstuļu korespondences un pasta paku sūtījumiem, uz grāmatu, žurnālu, laikrakstu un to pielikumu ārējām lapām (vāka), sabiedriskā transporta līdzekļos un uz tiem, kā arī vides reklāmās. Vienlaikus Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā ir noteikts aizliegums alkoholisko dzērienu reklāmai un televīzijas veikaliem, izņemot attiecībā uz alu un vīnu, kā arī ir noteikti kritēriji ar alkoholisko dzērienu saistītajiem audio un audiovizuāliem komerciāliem paziņojumiem.^[33] Saskaņā ar Reklāmas likuma 1. pantu reklāma ir ar saimniecisko vai profesionālo darbību saistīts jebkuras formas vai jebkura veida paziņojums vai pasākums, kura nolūks ir veicināt preču vai pakalpojumu (arī nekustamā īpašuma, tiesību un saistību) popularitāti vai pieprasījumu pēc tiem. Nedz Alkohola likumā, nedz arī Elektroniskā plašsaziņas līdzekļu likumā nav noteikti ierobežojumi cenu un

atlaižu reklāmai, tai skaitā, attiecinot to uz dažāda veida informācijas sniegšanas kanāliem (tiešsaiste, tiešsaistes saskarne, sociālie tīkli, elektroniskais pasts, kinoteātris u.c.). Cenu un atlaižu reklāma ir veids, kā gan ražotāji, gan mazumtirgotāji piesaista klientu uzmanību pirkt noteiktas preces un pirkt tās vairāk, veicinot impulsīvu iepirkšanos. Vienlaikus jānorāda, ka virknē pētījumu mārketinga aktivitātes, kas saistītas ar tirdzniecības veicināšanu, ir vērstas uz patērētāju pirkumu palielināšanu un netieši uz lielākas peļņas gūšanu tieši uzņēmumam. Tātad pārdošanas veicināšanas mērķis ir sasniegt mērķa patērētājus un pārliecināt tos pirkt minētos produktus. Vienlaikus vairāki pētījumi liecina, ka alkohola reklāma un mārketingš mudina jauniešus uzsākt alkohola lietošanu jaunākā vecumā un lielākā daudzumā. Eiropas Alkohola un veselības foruma ekspertu veiktā pētījumu pārskata rezultāti norāda, ka alkohola reklāma veicina alkohola lietošanas uzsākšanu jauniešu populācijā un palielina alkohola patēriņu to jauniešu vidū, kuri alkoholu jau ir lietojuši. Pētījumi liecina, ka visa veida alkoholisko dzērienu reklāma (televīzijā, drukātajos izdevumos, internetā, dažādos pasākumos un citos kanālos utt.) palielina alkohola lietošanas biežumu jauniešu vidū. Vairākos PVO izstrādātajos dokumentos - jaunajā rīcības plāna projektā "Rīcības plāns 2022.-2030.gadam, lai efektīvāk ieviestu "Globālo stratēģiju alkohola kaitīga patēriņa mazināšanai""^[34], PVO izstrādātajās rekomendācijās neinfekcijas slimību mazināšanai, kā arī ziņojumā "Alkohola mārketingš PVO Eiropas reģionā"^[35], kā arī "Digitālais alkohola mārketingš: izaicinājumi un politikas iespējas PVO Eiropas reģionā"^[36] tiek norādīts, ka alkoholisko dzērienu reklāmas ierobežojumu ieviešana ir izmaksu efektīvs veids alkohola radītā kaitējuma mazināšanai sabiedrībā. Dalībvalstīm būtu jāievieš stingrs, visaptverošs normatīvais regulējums, lai samazinātu alkoholisko dzērienu patēriņu un pasargātu bērnus un jauniešus no alkohola reklāmas negatīvās ietekmes. Vairākas valstis jau ir ieviesušas stingru alkoholisko dzērienu reklāmas un mārketinga regulējumu. Kā labas prakses piemēru var minēt Norvēģiju, kur alkoholisko dzērienu reklāma ir aizliegta televīzijā, radio un arī internetā, tādējādi aptverot visa veida mediju kanālus^[37]. Savukārt, Zviedrijā alkoholisko dzērienu reklāma ir pilnībā aizliegta televīzijā un radio, kā arī noteikti ierobežojumi alkoholisko dzērienu reklāmai drukātajos medijos - preses izdevumos noteikts pilnīgs reklāmas aizliegums dzērieniem virs 15% tilpumprocentiem alkohola, savukārt pārējiem dzērieniem ir reklāmas ierobežojumi Zviedrijas preses izdevumu likumdošanā. Arī kaimiņvalstīs ir noteikti reklāmas ierobežojumi internetā un/vai sociālos medijos. Piemēram, Lietuvā kopš 2018. gada alkoholisko dzērienu reklāma ir aizliegta pilnībā, un tas attiecas uz TV, radio, drukātajiem preses izdevumiem un arī digitālajiem medijiem^[38]. Savukārt, Igaunijā ir aizliegta alkoholisko dzērienu reklāma arī sociālos tīklos, izņemot paša ražotāja mājaslapā vai sociālā tīkla profilā. Tāpat Igaunijā ir ierobežojumi drukātajos medijos izvietotajai alkoholisko dzērienu reklāmai, un tā ir aizliegta līdzīgi kā Latvijā drukātos izdevumos, kas ir paredzēti bērniem, kā arī uz izdevumu vākiem^[39].

Ņemot vērā iepriekš minēto, likumprojekts paredz papildināt Alkohola likuma 11.pantu ar piekto daļu un sesto daļu, nosakot aizliegumu alkoholisko dzērienu cenu un atlaižu reklāmai - preses izdevumos, drukātos reklāmas izdevumos un publikācijās patērētājiem, kinoteātros, tīmekļa vietnēs, tiešsaistē un tiešsaistes saskarnēs,

izmantojot pasta (arī elektroniskā pasta) pakalpojumus. Likumprojekts paredz, ka alkoholisko dzērienu cenu un atlaižu reklāmas būs atļautas tikai mazumtirdzniecības vietās, kurās tiek tirgoti alkoholiskie dzērieni (tostarp sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji, kuriem ir licence alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai), alkoholiskos dzērienu ražošanas vietās vai ražotāja telpās, kā arī tīmekļa vietnēs, tiešsaistē un tiešsaistes saskarnēs, kurās norisinās alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecība ar distances līgumu un ir saņemta speciālā atļauja (licence). Papildus jānorāda, ka minētie ierobežojumi netiek attiecināti uz pašas preču zīmes vai brenda reklāmu, tā netiek ierobežota nevienā no informācijas kanāliem. Lai nodrošinātu mazumtirdzniecības vietām, kurām ir licence, tirgot alkoholiskos dzērienus klātienē un tām mazumtirdzniecības vietām, kurām ir licence, tirgot alkoholiskos dzērienus tīmekļa vietnē vai mobilajā lietotnē, likumprojekts paredz noteikt, ka uz abiem formātiem klātienē vai ar distances līgumu tiek noteiktas vienas un tās pašas prasības, jo, kā norāda Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, no patērētāju interešu uzraudzības viedokļa nav būtiskas nozīmes tam, vai tirdzniecība tiek veikta mazumtirdzniecība klātienē vai interneta vidē. Būtiskākais aspekts ir tas, vai šī vieta ir reģistrēta kā mazumtirdzniecības vieta un tajā tiek veikta preču tirdzniecība patērētājiem. Tāpat abos gadījumos ir jāsaņem speciālā atļauja (licence) alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai. Reklamēt alkoholisko dzērienu cenas un atlaides nebūs iespējams tajās interneta tirdzniecības vietās, kurām nav izsniegta speciālā atļauja (licence) alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai tīmekļa vietnē vai mobilajā lietotnē (piemēram ziņu portāli vai sociālie tīkli). Kā norāda Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, tad normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz reklāmu vai reklāmu ierobežojumiem ir attiecināmas gan uz mazumtirdzniecību klātienē, gan uz tirdzniecību interneta vidē un tiem ir jābūt analogiem. Patērētāja tiesības netiks ierobežotas, jo informācija par alkohola cenām un atlaidēm būs pieejama gan mazumtirdzniecības vietās klātienē, gan arī mazumtirdzniecības vietām, kurās norisinās alkoholisko dzērienu tirdzniecības ar distances līgumu tīmekļa vietnē un mobilajā lietotnē (aplikācijā), kā arī alkoholisko dzērienu ražošanas vietās vai ražotāja telpās.

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs savas kompetences ietvaros uzrauga un kontrolē Alkohola likumā noteikto ierobežojumi izpildi, kuri saskaņā ar Reklāmas likuma 7. panta pirmo daļu ir uzskatāmi par papildu prasībām reklāmas jomā un kuru izpildes uzraudzība tiek veikta saskaņā ar Reklāmas likumu. Ņemot vērā iepriekš minēto, administratīvā atbildība par reklāmas ierobežojumu pārkāpumiem, tajā skaitā Alkohola likumā noteiktajiem alkoholisko dzērienu reklāmas pārkāpumiem, ir paredzēta Reklāmas likuma 20. pantā. Attiecīgi par likumprojektā iekļautās normas – aizliegumu neievērošanu attiecībā uz alkoholisko dzērienu cenu un atlaižu reklāmu tiks piemērota Reklāmas likuma 20.pantā noteiktā administratīvā atbildība - par normatīvo aktu prasībām neatbilstošas reklāmas sniegšanu vai izplatīšanu var uzlikt soda naudu līdz divi tūkstoši astoņsimt naudas soda vienībām (14 000 euro.) Minētās normas kontroli veiks Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, kas jau šobrīd uzrauga citus reklāmas un mārketinga ierobežojumus. Vienlaikus arī Tieslietu ministrijas administratīvās atbildības likuma darba grupa, kas likumprojektu izskatīja pirms

nodošanas saskaņošanai Tiesību aktu publiskajā portālā norādīja, ka likumprojektā nav jādublē normas par administratīvās atbildības noteikšanu par cenu un atlaižu reklāmas pārkāpumiem gan Alkohola likumā, gan Reklāmas likumā. Tādējādi minētajā likumprojektā nav iekļauts atsevišķs pants ar administratīvo atbildību cenu un atlaižu reklāmas pārkāpumu gadījumā.

Alkoholisko dzērienu tirdzniecības veicināšanas pasākumu ierobežošana

Patlaban Alkohola likums neregulē alkoholisko dzērienu tirdzniecības veicināšanas pasākumus un dažādus speciālos piedāvājumus alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības vietās – izpārdošanas, akcijas, atlaides, apjoma atlaides (cenas samazināšana, pērkot lielāku iegādāto vienību skaitu), piedāvājumus kopā ar alkoholisko dzērienu ar atlaidi iegādāties citu alkoholisko dzērienu, precī vai pakalpojumu un otrādi, kā arī piedāvājumus, kas popularizē patērētāja lojalitātes programmas ietvaros iegādāties alkoholiskos dzērienus ar atlaidi. Jāņem vērā, ka šāda veida tirdzniecības veicināšanas pasākumi tiek organizēti, lai patērētājs pirktu vairāk konkrēto precī, kā arī rosina cilvēkiem vēlmi spontāni iegādāties alkoholiskos dzērienus. Tirdzniecības veicināšana ir kļuvusi par būtisku mārketinga instrumentu, un tā nozīme gadu gaitā ir ievērojami pieaugusi. Tirdzniecības veicināšanas pasākumi, kas ietver atlaides, akcijas, izpārdošana, apjoma atlaides ir viena no stratēģijām, lai piesaistītu klientus pirkt vairāk vai izmēģināt produktu un pakalpojumus. Līdz ar to, lai mazinātu alkoholisko dzērienu popularitāti vai pieprasījumu pēc tiem, kā arī, lai mazinātu alkoholisko dzērienu pārmērīgu un riskantu lietošanu iedzīvotāju vidū, likumprojekts paredz papildināt Alkohola likuma 11.pantu ar septīto daļu, aizliedzot mazumtirdzniecības vietās (tai skaitā ar distances līgumu tīmekļa vietnē vai mobilajā lietotnē) piedāvāt kopā ar alkoholisko dzērienu iegādāties ar atlaidi citu alkoholisko dzērienu, precī vai pakalpojumu vai kopā ar citu precī vai pakalpojumu iegādāties ar atlaidi alkoholisko dzērienu. Vienlaikus likumprojekts paredz aizliegt piedāvāt kopā iegādāties (tajā skaitā vienā iepakojumā) vairākas alkoholisko dzērienu vienības par zemāku cenu (izņemot piedāvājumos, kuros, iegādājoties vienā iepakojumā iepakotas vairākas alkoholisko dzērienu vienības, piedāvātā cena par vienu vienību nav zemāka kā pērkot alkoholisko dzērienu vienu vienību atsevišķi). Tāpat paredz aizliegt piedāvāt alkoholisko dzērienu iegādi ar atlaidi patērētāja lojalitātes programmas ietvaros, piemēram, klienta dzimšanas dienā vai vārda dienā (izņemot atlaidi, kas tiek piemērota vienai alkoholisko dzērienu vienībai). Minētie ierobežojumi tirdzniecības veicināšanas pasākumiem tiks attiecināti gan uz mazumtirdzniecības vietām klātienē, gan arī uz tām mazumtirdzniecības vietām ar distances līgumu, kuras ir saņēmušas speciālo atļauju (licenci) alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai tīmekļa vietnē vai mobilajā lietotnē, attiecīgi lai nodrošinātu vienādas prasības abiem tirdzniecības veidiem, gan klātienē, gan internetā vai aplikācijā. Kā norāda Patērētāju tiesību aizsardzības centrs abi tirdzniecības veidi ir analogi un tiem ir jābūt nodrošinātām vienādām prasībām. Tirdzniecības veicināšanas pasākumi var tikt uzskatīti par reklāmu, jo saskaņā ar Reklāmas likuma 1. pantu reklāma ir ar saimniecisko vai

profesionālo darbību saistīts jebkuras formas vai jebkura veida paziņojums vai pasākums, kura nolūks ir veicināt preču vai pakalpojumu (arī nekustamā īpašuma, tiesību un saistību) popularitāti vai pieprasījumu pēc tiem. Minētie grozījumi neliegs piedāvāt vienu alkoholiskā dzēriena vienību (pudeli) ar atlaidi vai akciju, bet ierobežos tieši dažādus pasākumus, kuru mērķis ir veicināt, lai klients pērk vairāk. Vēršam uzmanību, ka grozījumi neparedz noteikt vispārēju aizliegumu piemērot atlaidi vai akciju vienai alkoholisko dzērienu vienībai (pudelei). Šāda atlaide vēl joprojām varēs tikt norādīta mazumtirdzniecības vietās. Likumprojektā iekļautie grozījumi paredz ierobežojumu piemērot atlaidi piedāvājumos, kuros, iegādājoties vienā iepakojumā iepakotas vairākas alkoholisko dzērienu vienības, piedāvātā cena par vienu vienību (pudeli) ir zemāka kā pērkot alkoholiskā dzēriena vienu vienību atsevišķi. Tāpat aizliegts piedāvāt lētāku cenu par vienu alkoholisko dzēriena vienību (pudeli), ja patērētājs pērk uzreiz vairākas vienības (pudeles). Norādām, ka vairāku alkoholisko dzērienu iepakojumu vienības kā četrpakas vai sešpakas nebūs aizliegtas, ja to kopējā cena (pērkot vairumā) nebūs izdevīgāka (lētāka), nekā, ja tiek pirkti viena vienība. Attiecībā uz lojalitātes programmu, norādām, ka joprojām lojalitātes programmas ietvaros varēs piedāvāt vienu alkoholisko dzērienu vienību (pudeli) ar atlaidi, tādējādi nodrošinot, ka gan tiem klientiem, kuriem ir lojalitātes kartes, gan tiem kuriem nav, būs iespēja iegādāties vienu alkoholisko dzērienu vienību ar atlaidi. Tomēr piemērot vispārēju atlaidi visiem dzērieniem vai kādam konkrētam dzērienu veidam, organizēt speciālas izpārdošanas vai akcijas (piemēram, 20% atlaide visiem dzirkstošajiem vīniem, vai 40% atlaide visiem vīniem nedēļas nogalēs), kuras saņem tikai tie patērētāji, kuriem ir lojalitātes kartes, nevarēs. Ieviešot liegumu piedāvāt iegādāties vairākas alkoholisko dzērienu vienības par zemāku cenu vai aizliedzot piedāvājumus, kur lojalitātes programmas ietvaros tiek piedāvātas vispārējās atlaides un akcijas visiem dzērieniem vai konkrētiem dzērienu veidiem, tiks novērsts potenciāls impulsīvas alkoholisko dzērienu iepirkšanas risks, tādējādi mazinot pircēju vēlmi iegādāties alkoholisko dzērienus vairumā, veidot šo alkoholisko dzērienu krājumus, kas arī pēc tam tiek patērēti.

Arī citās valstīs ir ieviesti ierobežojumi/aizliegumi dažādu tirdzniecības veicināšanas pasākumu īstenošanai mazumtirdzniecības vietās, kas mudina patērētājus iegādāties vairāk alkoholiskos dzērienus, piemēram, Somijā ir aizliegts piedāvāt ar atlaidi divus vai vairāk alkoholiskos dzērienu iepakojumus vai devas (gan mazumtirdzniecībā, gan realizējot patērēšanai uz vietas)^[40]. Īrijā no 2021.gada 1.janvāra stājās spēkā jauni ierobežojumi alkoholisko dzērienu pieejamības mazināšanai, aizliedzot lojalitātes programmu ietvaros piedāvāt iegādāties alkoholiskos dzērienus par samazinātu cenu, aizliedzot īstermiņa (trīs dienu akcijas) tirdzniecības veicināšanas pasākumus, kuros var iegādāties alkoholiskos dzērienus par samazinātu cenu, kā arī aizliedzot piedāvāt alkoholiskos dzērienus par brīvu vai samazinātu cenu, ja tie tiek tirgoti kopā ar citu produktu vai pakalpojumu^[41].

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs jau šobrīd savas kompetences ietvaros uzrauga un kontrolē Alkohola likumā noteikto ierobežojumu izpildi, kuri saskaņā ar Reklāmas likuma 7. panta pirmo daļu ir uzskatāmi par papildu prasībām reklāmas jomā un kuru

izpildes uzraudzība tiek veikta saskaņā ar Reklāmas likumu. Ņemot vērā iepriekš minēto, administratīvā atbildība par reklāmas ierobežojumu pārkāpumiem, tajā skaitā Alkohola likumā noteiktajiem alkoholisko dzērienu reklāmas pārkāpumiem, ir paredzēta Reklāmas likuma 20. pantā. Attiecīgi par likumprojektā iekļautās normas – aizliegumu alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības vietās īstenot alkoholisko dzērienu tirdzniecības veicināšanas pasākumus, tiks piemērota Reklāmas likuma 20.pantā noteiktā administratīvā atbildība - par normatīvo aktu prasībām neatbilstošas reklāmas sniegšanu vai izplatīšanu var uzlikt soda naudu līdz divi tūkstoši astoņsimt naudas soda vienībām (14 000 euro). Minētās normas kontroli veiks Patērētāju tiesību aizsardzības centrs.

[1]

https://www.spkc.gov.lv/lv/sabiedribas-veselibas-datu-analize/pzmg_par_2017_final.pdf,

https://statistika.spkc.gov.lv/pxweb/lv/Health/Health__Mirstiba/PZMG10_PZMG_celoni_regioni.px/table/tableViewLayout2/,https://statistika.spkc.gov.lv/Resources/PX/Databases/Health/Metadati/PZMG_metadati_lv.html

[2] SPKC dati; Eurostat dati

[3] OECD, WHO, 2019, State of Health in the EU. Latvija Valsts veselības profils 2019. OECD and World Health Organization (acting as the host organisation for, and secretariat of, the European Observatory on Health Systems and Policies), https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/2019_chp_lv_latvian.pdf

[4] SPKC. Reģistrētā alkohola patēriņš Latvijā. Pieejams - <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/17567/download?attachment>

[5] SPKC. Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums. (Lietojuši 6 alkohola devas vienā iedzeršanas reizē) -http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Latvijas_iedziv_veselibu_ietekmejoso_paradumu_petijums_2018_Zinojums.pdf

[6] Alcohol consumption, harm and policy response fact sheets for 30 European countries , WHO - https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/393107/achp-fs-eng.pdf

[7] SPKC. 2020. Atkarību izraisošo vielu lietošanas izplatības iedzīvotāju vidū. Pieejams -<https://www.spkc.gov.lv/lv/media/15536/download>

[8] https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance-europe-2022_507433b0-en

[9] ESPAD 2019: atkarību izraisošo vielu lietošanas paradumi un tendences skolēnu vidū. Pētījuma gala ziņojums, SPKC - <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/6109/download>

[10] SPKC. Reģistrētā alkohola patēriņš Latvijā. Pieejams - <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/15291/download> 22

[11] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02011R1169-20180101>

[12] <https://likumi.lv/ta/id/272619-prasibas-fasetas-partikas-markejumam>

- [13] <https://likumi.lv/ta/id/278397-abolu-un-bumbieru-sidra-obligatas-nekaitiguma-kvalitates-un-papildu-markejuma-prasibas>
- [14] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02013R1308-20211207>
- [15] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0251-20211207>
- [16] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R0787&from=LV>
- [17] Report from the Commission to the European Parliament and the Council regarding the mandatory labelling of the list of ingredients and the nutrition declaration of alcoholic beverages. http://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fs_labelling-nutrition_legis_alcohol-report_en.pdf
- [18] https://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/labelling_legislation/alcohol_en
- [19] European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012–2020-https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/178163/E96726.pdf?ua=1
- [20] European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012–2020-https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/178163/E96726.pdf?ua=1
- [21] Alcohol labelling: A discussion document on policy options , 2017 https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/343806/WH07_Alcohol_Labeling_full_v3.pdf
- [22] Alcohol labelling: A discussion document on policy options, 2017 https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/343806/WH07_Alcohol_Labeling_full_v3.pdf
- [23] What is the current alcohol labelling practice in the WHO European Region and what are barriers and facilitators to development and implementation of alcohol labelling policy? 2020
- [24] Alcohol labelling: A discussion document on policy options, 2017 https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/343806/WH07_Alcohol_Labeling_full_v3.pdf
- [25] What is the current alcohol labelling practice in the WHO European Region and what are barriers and facilitators to development and implementation of alcohol labelling policy? 2020 26 What is the current alcohol labelling practice in the WHO European Region and what are barriers and facilitators to development and implementation of alcohol labelling policy? 2020 - <https://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/alcohol-use/publications/2020/what-is-the-current-alcohol-labelling-practice-in-the-who-european-region-and-what-are-barriers-and-facilitators-to-development-and-implementation-of-alcohol-labelling-policy-2020>
- [26] What is the current alcohol labelling practice in the WHO European Region and what are barriers and facilitators to development and implementation of alcohol labelling policy? 2020 26 What is the current alcohol labelling practice in the WHO European Region and what are barriers and facilitators to development and

- implementation of alcohol labelling policy? 2020 -
<https://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/alcohol-use/publications/2020/what-is-the-current-alcohol-labelling-practice-in-the-who-european-region-and-what-are-barriers-and-facilitators-to-development-and-implementation-of-alcohol-labelling-policy-2020>
- [27] <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/9EF89B383CCE4663C22584D3002BAA6E?OpenDocument>
- [28] <https://likumi.lv/ta/id/282077-tabakas-izstradajumu-augu-smekšanas-produktu-elektronisko-smekšanas-iericu-un-to-skidrumu-aprites-likums>
- [29] <https://likumi.lv/ta/id/280078-enerģijas-dzerienu-aprites-likums>
- [30] <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/9EF89B383CCE4663C22584D3002BAA6E?OpenDocument>
- [31] Pētījums par azartspēļu, sociālo mediju, datorspēļu un citu procesu atkarību izplatību Latvijā - <https://esparveselibu.lv/petijums-par-azartspelu-socialo-mediju-datorspeli-un-citu-procesu-atkaribu-izplatibu-latvija>
- [32] <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a46265d0752211e8a76a9c274644efa9?jfwid=m92g8gsdb>
- [33] Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 36. panta pirmā un otrā daļa.
- [34] <https://www.who.int/publications/m/item/global-alcohol-action-plan-second-draft-unedited>
- [35] https://www.researchgate.net/publication/342735581_Alcohol_marketing_in_the_WHO_European_Region_Update_Report_on_the_Evidence_and_Recommended_Policy_Actions
- [36] <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/350186/9789289056434-eng.pdf>
- [37] <https://eucam.info/regulations-on-alcohol-marketing/norway/>
- [38] <https://eucam.info/regulations-on-alcohol-marketing/lithuania/>
- [39] <https://eucam.info/regulations-on-alcohol-marketing/estonia/>
- [40] The Road to the Alcohol Act 2018 in Finland: A conflict between public health objectives and neoliberal goals - <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0168851019302544>
- [41] <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2018/act/24/enacted/en/print#sec14>
- [42] https://lsba.lv/content/uploads/2021/11/LSBA_darbi%CC%84bas_kodekss_2021.pdf

Problēmas un risinājumi

Problēmas apraksts

Problēmu un risinājumu aprakstu skatīt iepriekšējā sadaļā - situācijas aprakstā.

Risinājuma apraksts

Problēmu un risinājumu aprakstu skatīt iepriekšējā sadaļā - situācijas aprakstā.

Vai ir izvērtēti alternatīvie risinājumi?

Jā

Apraksts

Veselības ministrija, izstrādājot likumprojekta grozījumus, balstījās uz Pasaules Veselības organizācija (PVO) izveidotajām rekomendācijām kaitīga alkohola patēriņa un to seku mazināšanai. Saskaņā ar šīm rekomendācijām reklāmas un mārketinga ierobežojumi alkoholiskajiem dzērieniem un alkoholisko dzērienu pieejamības ierobežošana ir visefektīvākās intervences kaitīga alkohola patēriņa un to seku mazināšanai un tiek apzīmētas kā “best buys” [1].

Tikai ar sabiedrības izglītošanu vai mērķagrupu izglītošanu nevarētu tikt panākti efektīvi rezultāti un samazināts alkoholisko dzērienu patēriņš sabiedrībā. Kā norāda PVO ir nepieciešama kompleksa pieeja, lai samazinātu alkoholisko dzērienu lietošanu un risinājumi ir jāievieš vienlaicīgi, gan sabiedrības izglītošanas joma, gan arī nosakot ierobežojumus reklāmai un mārketingam, gan arī pieejamības mazināšanai.

[1]Best buys’ and other recommended interventions for the prevention and control of noncommunicable diseases -

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259232/WHO-NMH-NVI-17.9-eng.pdf> (7 - 9 lpp.)

Vai ir izvērtēts prasību un izmaksu samērīgums pret ieguvumiem?

Jā

Apraksts

Alkoholiskais dzēriens ir patēriņa prece, kuras iegāde un lietošana arī ir saistīta ar izmaksām. Taču atkarībā no lielākas daļas patēriņa preču, alkohola iegāde rada ne tikai privātās izmaksas (alkohola preces cena), bet arī sociālās izmaksas (kas alkohola lietošanas ietekmē rodas visiem sabiedrības locekļiem, arī tiem, kas alkoholu nelieto, jo rodas nepieciešamība pēc papildu resursiem veselības aprūpes jomā, kā arī citās jomās). Palielinoties alkohola patēriņam valstī, sociālās izmaksas pieaug, bieži līdz pat tādām līmenim, kurš var kļūt par nopietnu slogu visai sabiedrībai.

Kopumā pētījumos un izvērtējumos ar alkohola lietošanu saistītās izmaksas dažādās valstīs svārstās robežās no 1% līdz 3% no iekšzemes kopprodukta (IKP).

Latvijā šāds pētījums par izmaksām, kas rodas alkohola lietošanas rezultātā nav vēl līdz šim veikts. Veselības ministrija ESF esošā perioda ietvaros ir uzsākusi veikt pētījumu 2022.gadā - "Par alkohola lietošanu, tā radītajām sekām un profilakses ekonomiskajiem ieguvumiem Latvijā". Pētījuma ietvaros paredzēts - novērtēt alkohola radītā kaitējuma tiešās izmaksas - veselības aprūpes (Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta, ambulatoras un stacionārās veselības aprūpes iestāžu) izmaksas, sociālās aprūpes iestāžu izmaksas, tiesībsargājošo iestāžu (valsts policijas, tiesas, prokuratūras, ieslodzījuma vietu uc.) izmaksas, izmaksas iedzīvotāju izglītošanai, informatīvo kampaņu un pētījumu par alkohola lietošanas radīto kaitējumu veikšanai. Tāpat plāno novērtēt alkohola radītā kaitējuma netiešās sociālās izmaksas, t.sk. produktivitātes zaudējumus alkohola lietošanas rezultātā neatrodoties darbā un zaudēto vērtību alkohola lietotājam priekšlaicīgi mirstot. Iespēju robežās, izmantojot citu valstu veikto pētījumu rezultātus, novērtēt alkohola radītā kaitējuma

nefinanšu labklājības izmaksas, alkohola lietošanai samazinot iedzīvotāju labklājību un negatīvi ietekmējot alkohola lietotāja radnieku un tuvu cilvēku dzīves kvalitāti.

Attiecībā uz Latvijas kaimiņvalstīm – Lietuvu un Igauniju, kas alkohola lietošanas ziņā līdz ar Latviju ir ierindotas Eiropas Savienības valstu saraksta augšējā galā, zaudējumi no alkohola lietošanas tiek novērtēti 0.85% un 1.6-2.3% no IKP apmērā attiecīgi.

Igaunijā veiktajā pētījumā 2009.gadā tika novērtētas alkohola lietošanas radītās negatīvas sekas 2006.gadā. Veiktais izvērtējums parādīja, ka 2006.gadā alkohola radīto seku novēršanas izdevumi sastādīja vairāk kā 200 miljonus eiro, kas ir 1,6% no IKP. Visaugstākās izmaksas rodas alkohola lietotājam priekšlaicīgi mirstot, 1.0-1.8% no IKP apmērā (vai 75% no kopējām izmaksām). Nākamā lielākā pozīcija ir noziegumu izmaksas (0.3% no IKP, pusi no tiem veido policijas izmaksas), savukārt veselības izmaksas veido 0.1% no IKP (galvenokārt sirds išēmiskas slimības, kritieni, audzēji). Vislielākos zaudējumus sabiedrībai priekšlaicīgās mirstības dēļ Igaunijai rada vīrieši, kas mirst 40-59 gadu vecumā, ap pusi no kuriem iet bojā ārējo faktoru ietekmē (galvenokārt ceļu satiksmes negadījumos).

Savukārt Lietuvā 2016.gadā veiktajā pētījumā, kurā tika rēķināts ar alkohola lietošanu saistītās izmaksas tika aprēķināts, ka alkohola lietošanas sekas rada 325 miljonus eiro lielas izmaksas gadā, kas ir 0,85% no IKP. Bet Lietuvā 2018.gadā veiktā pētījumā (Štelemekas et al.) tika aprēķināts, ka 7.6% no visiem mirstības gadījumiem Lietuvā ir saistīti ar alkohola pārmērīgu lietošanu (pārsvarā vīriešu vidū, kur mirstība alkohola lietošanas dēļ veido 12% no kopējiem miršanas gadījumiem).

Likumprojektā iekļautie grozījumi paredz noteikt virkni ierobežojumu, kas ietekmēs un radīs izmaksas arī uzņēmējiem - alkoholisko dzērienu ražotājiem un izplatītājiem, Latvijas jurisdikcijā esošiem elektroniskiem plašsaziņas līdzekļiem - reklāmas un mārketinga jomas uzņēmumiem, alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības vietām, azartspēļu organizēšanas vietām. Tomēr sociālās un veselības izmaksas un zaudējumi, kas rodas lietojot alkoholisko dzērienu un rada sekas gan pašam lietotājam, gan viņa tuviniekiem, gan visai sabiedrībai, ir lielākas kā zaudējumi, kuri radīsies uzņēmējiem ieviešot ierobežojumus (ņemot vērā līdz šim veiktos pētījumus un arī aprēķinus, piemēram, kaimiņvalstīs).

1.4. Izvērtējumi/pētījumi, kas pamato TA nepieciešamību

1.5. Pēcpārbaudes (ex-post) izvērtējums

Vai tiks veikts?

Nē

1.6. Cita informācija

Likumprojektā iekļauto ierobežojumu izvērtējums -

Ieviesto ierobežojumu efektivitāti varēs izmērīt tikai pēc vairākiem gadiem, jo ietekme uz kopējo patēriņu vai pārmērīgo alkohola lietošanu nebūs redzama uzreiz - īstermiņā, bet gan būs redzama ilgtermiņā. Izvērtējot likumprojektā iekļauto

ierobežojumu ietekmi, tiks skatīti šādi rādītāji - reģistrētā absolūtā alkohola patēriņš litros uz vienu 15 gadus vecu un vecāku iedzīvotāju, kā arī pēdējā gada laikā riskanto un pārmērīgo alkohola lietotāju īpatsvaru (darbspējas vecumā 15-64 gadi), attiecīgi, vērtēts, kā minētie rādītāji mainās gadu griezumā kopš ierobežojumu pieņemšanas.

Alkoholisko dzērienu lietošanas cēloņi un sekas ir starpnozaru jautājums, turklāt alkoholisko dzērienu patēriņu var ietekmēt ne tikai likumprojektā iekļautās prasības, bet arī citi, ar likumprojektu nesaistīti faktori, piemēram, fiskālā politika, kara vai pandēmijas apstākļi, kā arī, piemēram, finansējuma piešķiršana atkarību mazināšanas pasākumu īstenošanai politikas plānošanas dokumentu ietvaros. Vēršam uzmanību, ka Veselības ministrijā ir izstrādāts un Ministru kabinetā 2022.gada 25.oktobrī apstiprināts "Profilakses pasākumu un veselības aprūpes pakalpojumu uzlabošanas plāns alkoholisko dzērienu un narkotisko vielu lietošanas izplatības mazināšanas jomā 2023.–2025. gadam", kas paredz sabiedrības informēšanas pasākumus, nodrošinot selektīvo un indicēto profilaksi, kā arī piesaistīt papildu nepieciešamo finansējumu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības un kvalitātes uzlabošanai. Jautājums par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu minētā plāna paredzēto pasākumu īstenošanai skatāms Ministru kabineta gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta un vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojekta sagatavošanas procesā kopā ar visu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu iesniegtajiem prioritāro pasākumu pieteikumiem, ievērojot valsts budžeta finansiālās iespējas.

Lai kontrolētu un vērtētu iedzīvotāju alkoholisko dzērienu lietošanas paradumu izmaiņas laika griezumā, SPKC regulāri izstrādā ziņojumus un informatīvas publikācijas, piemēram, reģistrētā absolūtā alkohola patēriņš Latvijā (<https://www.spkc.gov.lv/lv/media/17567/download?attachment>) (ik gadu), tematiskie ziņojumi par alkohola lietošanas situāciju, kas tiek izstrādāti katru otro gadu vai ziņojumi "Atkarību izraisošo vielu lietošana iedzīvotāju vidū", kas tiek izstrādāti ik pēc 4 gadiem (ziņojumi pieejami: <https://www.spkc.gov.lv/lv/atkaribuslimibas>). Arī Latvijas iedzīvotāju paradumu pētījumos, kuri tiek īstenoti ik pēc 2 gadiem, tiek monitorēti alkoholisko dzērienu lietošanas paradumi. Tāpat starptautiskā līmenī šādi ziņojumi tiek izstrādāti, piemēram, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) regulāri publicē aktuālo situāciju veselības aprūpē Eiropā, t.sk. Latvijā, tostarp attēlojot arī alkoholisko dzērienu patēriņa rādītājus (<https://www.oecd.org/health/health-at-a-glance-europe/>). Ņemot vērā iepriekš minēto, norādām, ka Veselības ministrija papildus izvērtējumus neplāno veikt, jo alkohola lietošanu ietekmē kompleksi ieviešami pasākumi, un tādēļ nedrīkst nodalīt likumprojektā iekļautos prasību ieviešanas ieguvumu no citiem paralēli veicamajiem pasākumiem, kas ietekmē iedzīvotāju alkohola lietošanas paradumus.

Veselības ministrija ESF esošā perioda ietvaros ir uzsākusi veikt pētījumu 2022.gadā - "Par alkohola lietošanu, tā radītajām sekām un profilakses ekonomiskajiem ieguvumiem Latvijā". Pētījuma ietvaros paredzēts apzināt, kādas veselības un sociālās izmaksas rada alkohola lietošana Latvijā t.sk. salīdzinājumā ar citām valstīm, vienlaikus tiks pētīti arī PVO ieteiktie politikas instrumenti, lai samazinātu

alkoholisko dzērienu patēriņu un aprēķinātu ieguvumus un efektivitāti ieviešot kādus papildus ierobežojumus, kur viens no instrumentiem būs arī alkohola reklāmas un mārketinga ierobežojumu ieviešanas ietekmes izvērtējums.

Likumprojekta saskaņošana ar Administratīvās atbildības likuma pastāvīgo darba grupu

Ņemot vērā, ka likumprojekts paredz iekļaut atsevišķiem noteiktajiem ierobežojumiem jaunu administratīvo atbildību, likumprojekts tika nosūtīts izskatīšanai Tieslietu ministrijas Administratīvās atbildības likuma pastāvīgās darba grupai 2021.gada 30.decembrī. 2022.gadā 18.janvārī tika saņemti iebildumi un priekšlikumi no darba grupas locekļiem. Veselības ministrija atbilstoši paustajiem iebildumiem un viedoklim precizēja izstrādāto likumprojektu, tā anotāciju un 2022.gada 18.februārī nosūtīja to atkārtotai izskatīšanai Tieslietu ministrijas Administratīvās atbildības likuma pastāvīgajai darba grupai. 2022.gada 28.februārī Tieslietu ministrija atsūtīja apstiprinājumu, ka saskaņo likumprojektā iekļauto paredzēto administratīvo atbildību un atbalsta projekta tālāku virzību bez iebildumiem.

2. Tiesību akta projekta ietekmējamās sabiedrības grupas, ietekme uz tautsaimniecības attīstību un administratīvo slogu

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

2.1. Sabiedrības grupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē, vai varētu ietekmēt

Fiziskās personas

studenti
skolēni

Ietekmes apraksts

Sabiedrība kopumā, Latvijas iedzīvotāji. Tāpat regulējums ietekmēs bērnus un jauniešus, kas ir studenti un skolēni, jo tiks samazināta negatīvā ietekme, ko rada alkoholisko dzērienu reklāmas un mārketinga pasākumi, jo tiks ierobežota alkohola cenu un atlaižu reklāma, kā arī tirdzniecības veicināšanas pasākumi.

Juridiskās personas

visi uzņēmumi

Ietekmes apraksts

Alkoholisko dzērienu ražotāji un izplatītāji.

Latvijas jurisdikcijā esošie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi - drukātie mediji.

Reklāmas un mārketinga jomas uzņēmumi, tīmekļa vietņu, tiešsaistes saskarņu, interneta platformu un sociālo tīklu īpašnieki.

Alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības vietas tai skaitā mazumtirdzniecības vietas, kas veic tirdzniecību izmantojot distances līgumu (tostarp sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji).

Pakalpojumu sniegšanas vietas, kurām ir un nav izsniegta specializētā (atļauja) licence alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai.

Azartspēļu organizēšanas vietas - kazino, spēļu zāles, bingo zāles, totalizatora vai derību likmju pieņemšanas vietas, kurām ir saņemta attiecīga azartspēļu organizēšanas vietas licence.

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs kā uzraugošā institūcija alkoholisko dzērienu reklāmas, mārketinga jomā, kā arī noteikto tirdzniecības ierobežojumu jomā.

Pārtikas un veterinārais dienests kā uzraugošā iestāde pārtikas produktu (t.sk. alkoholisko dzērienu) marķēšanas prasību ievērošanas jomā, kā arī uzraugošā iestāde, kas kontrolēs mazumtirdzniecības vietās izvietotā brīdinājuma prasību.

Valsts policija un pašvaldību policija kā uzraugošā iestāde azartspēļu organizēšanās vietās noteikto ierobežojumu kontrolei.

Pēc Ekonomikas ministrijas norādēm starpinstitūciju saskaņošanas sanāksmē 04.07.2022, Veselības ministrija ir apzinājusi potenciālās ekonomiskās un administratīvās izmaksas, kas varētu rasties uzņēmējiem gadījumā, ja tiktu pieņemti Veselības ministrijas rosinātie grozījumi. Pēc Ekonomikas ministrijas izvērtējuma, administratīvās un atbilstības izmaksas uzņēmējiem ieviešot likumprojektā veiktos grozījumus veidos:

1.Brīdinājuma uzrakstu izvietošana visās mazumtirdzniecības vietās, kur pārdod alkoholu (jo tajos būs jāizvieto redzams uzraksts, kas brīdina, ka alkoholisko dzērienu lietošanai ir negatīva ietekme uz veselību, alkoholiskos dzērienus nedrīkst pārdot nepilngadīgām personām, kā arī nepilngadīgas personas nedrīkst tos iegādāties, lietot un glabāt).

Paredzēts, ka brīdinājuma uzraksta izvietošana visās tirdzniecības vietās varētu radīt izmaksas mazumtirdzniecības vietām, kas saistītas ar uzraksta sagatavošanu, izdrukāšanu un izvietošana. Paredzēts, ka mazumtirdzniecības vietās varētu tikt izvietota viena A4 lapa vienā vai divās vietās atkarībā no mazumtirdzniecības telpu izkārtojuma. Galvenās izmaksas, kas radīsies būs saistītas ar vienas A4 lapas izdruku. Tā kā nav noteikts vai brīdinājuma uzrakstam ir jābūt krāsainam vai melnbaltam, tad izmaksas varētu atšķirties atkarībā no tā kādu uzrakstu izvietot plāno mazumtirgotājs - melnbaltu vai krāsainu. Vienas melnbaltas vienpusējas A4 lapas izdrukas cena (izdruku skaitam sākot no 1 lpp) ir no 0,10 EUR ar PVN (vienpusēja izdruka). Savukārt divpusēja izdruka būs 0,18 EUR ar PVN. Attiecībā uz krāsainu A4 lapas izdruku, cena (izdruku skaitam sākot no 1 lpp) ir no 0,75 EUR ar PVN (vienpusēja druka), bet divpusējas drukas cena ir 1,50 EUR ar PVN). Papildus izmaksas varētu veidoties, ka mazumtirdzniecības vietai būs jāiegādājas speciāli informācijas turētāji vai plastmasa rāmji, kur ievietot izdrukāto A4 lapu, kurā iekļauts brīdinājuma uzraksts. Izmaksas plastmasas A4 standarta rāmim ir 1,10 EU ar PVN, aizsargkabata - 0,60 EUR ar PVN, bet stiprinājums paša rāmja iekāršanai vai izvietošanai izmaksas

svārstās no 0,61 EUR ar PVN līdz 0,99 EUR euro. Savukārt speciāls plastmasas informācijas turētājs maksā 3,98 EUR ar PVN. Aprēķinot kopējās izmaksas mazumtirdzniecības vietām gada laikā, kas varētu rasties viena brīdinājuma uzraksta izlikšanai, izvietojot melnbaltu uzrakstu (ja drukā divpusēju lapu) - 2,78 (0,18+1,10+0,60+0,99) līdz 4,34 (3,98 + 0,18) EUR ar PVN. Savukārt izvietojot krāsainu (divpusēju uzrakstu) izmaksas varētu būt 3,59 (1,50+ 1,10+0,60+0,99) līdz 5,48 (1,50+ 3,98) EUR ar PVN.

2. Alkoholisko dzērienu papildu marķējuma un brīdinājuma piktogrammu ieviešana (ražotājiem) – iekārtu iegāde vai pielāgošana, darbinieku laiks (darbaspēka izmaksas) un citi finanšu izdevumi pastāvīgai procesa nodrošināšanai (lielāks nekā iepriekš).

Veselības ministrija sazinājās ar Latvijas Alkohola nozares asociāciju (LANA) un Latvijas Alus darītāju savienību (LADS). Atbildi par iespējamām izmaksām sniedza LANA, savukārt LADS lūgumam sniegt informāciju neatsaucās. Kā norādīja LANA, kas aptaujāja savus biedrus, tad ja šobrīd pieņem, ka alkoholisko dzērienu etiķetēm jābūt ar kalorijām uz pudeles un ar QR kodu sastāvdaļas un uzturvērtība, un ieviešanas termiņš ir 2024. gada 1. janvāris, tad izmaksas ir aptuveni 90 000 eur konkrēti vienai alkoholisko dzērienu kategorijai. Kategorijām kurām jau ir ieviests QR kods, bet ja tiek noteiktas papildus prasības, piemēram ja jāmaina tikai dizains, un ja etiķetes lielums paliek tāds pats, bet iespējams kaut kas jāuztaisa papildus tajā pašā laukumā vai lielāks, tad izmaksas visam būtu apmēram 15 000 eur.

3. Mazajām alkoholisko dzērienu darītavām - brīdinājuma piktogrammu ieviešana (marķēšanas iekārtu pielāgošana), darbinieku darba laika izmaksas, kas to turpmāk pastāvīgi nodrošinās.

Pēc Latvijas Vīnkopju un Vīndaru biedrības sniegtās informācijas izmaksas mazajām alkoholisko dzērienu ražotnēm ieviešot prasību par brīdinājuma piktogrammu ieviešanu uz etiķetēm, kā norāda biedrības pārstāvji, tad šie mazie vīna darītāji ir ļoti dažādi: daži "maketē" etiķetes mājās uz datora citi pasūta dizaina uzņēmumiem, līdzīgi ir ar etiķešu druku - daudzi drukā mājās uz savām drukas ierīcēm citi pasūta dažāda apjoma etiķešu apjomu drukas pakalpojumu uzņēmumos, etiķetes pamatos līmē ar roku vai ar rokas manuālām mašīnām. Dažās vīndarītavām būs lieli zaudējumi, kuri ir nodrukājuši lielākas veco etiķešu partijas, jo tagad var sanākt, ka tās ir jānoraksta, jālūdz dizaineriem iestrādāt piktogramas un jāpārdrūkā, kas būtu lieli papildus maksājumi priekš maziem uzņēmumiem, protams, būs mazie uzņēmumi, kuras tas neietekmēs, jo piemēram, viņi etiķetes izgatavo mājās katrai pildīšanas partijai (viņiem būs jāatrod internetā vajadzīgās piktogramas). Precīzu aprēķinu ar konkrētām papildus izmaksām biedrība nevar sniegt.

4. Ietekme uz reklāmas un masu mediju nozari, kuriem ierobežojumu rezultātā samazināsies ienākumi un peļņa. Tā kā reklāmas un mediju nozare (Latvijas reklāmas asociācija, Latvijas Raidorganizāciju asociācija, Latvijas Preses izdevēju asociācija) pēc Veselības ministrijas lūguma nevarēja iesniegt konkrētu informāciju,

kāda varētu būt ekonomiskā ietekme uz šo nozari pēc ierobežojumu pieņemšanas, cik daudz uzņēmumus tas skartu un kāds apjoms reklāmas tiktu ierobežots, tad attiecīgi anotācijā nav atspoguļotas aplēses par iespējamiem finansiāliem zaudējumiem reklāmas un mediju nozarei.

Vienlaikus likumprojektā paredzētie reklāmas un tirdzniecības veicināšanas pasākumu ierobežojumi radīs ietekmi uz sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem ar speciālo atļauju (licenci), kuri nodrošina alus un/vai alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecību, paredzot aizliegumu 1) piedāvāt iegādāties ar atlaidi citu alkoholisko dzērienu, precī vai pakalpojumu vai kopā ar citu precī vai pakalpojumu iegādāties ar atlaidi alkoholisko dzērienu, 2) piedāvāt kopā iegādāties vairākas alkoholisko dzērienu vienības par zemāku cenu (piemēram, 2 alkoholiskie dzērieni par 1 cenu). Tāpat arī uz ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem būs attiecināma prasība par redzama uzraksta, kas brīdina, ka alkoholisko dzērienu lietošanai ir negatīva ietekme uz veselību, alkoholiskos dzērienus nedrīkst pārdot nepilngadīgām personām, kā arī nepilngadīgas personas nedrīkst tos iegādāties, lietot un glabāt, izvietot, kā arī prasība par alkoholisko dzērienu, to cenu vai atlaižu reklāmas aizliegumu ārpus mazumtirdzniecības vietas un/vai to tīmekļa vietnēs un/vai mobilajās lietotnēs, kurās norisinās alkoholisko dzērienu tirdzniecība ar distances līguma starpniecību.

2.2. Tiesiskā regulējuma ietekme uz tautsaimniecību

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

2.2.1. uz makroekonomisko vidi:

Nē

2.2.2. uz nozaru konkurētspēju:

Nē

2.2.3. uz uzņēmējdarbības vidi:

Nē

2.2.4. uz mazajiem un vidējiem uzņēmējiem:

Nē

2.2.5. uz konkurenci:

Jā

Ietekmes apraksts

Likumprojektā iekļautās normas varētu ietekmēt konkurenci starp ražotājiem un arī mazumtirgotājiem, vienlaikus likumprojekts paredz noteikt vienlīdzīgas prasības, proti, ierobežojumi cenu un atlaižu reklāmai tiek attiecināti uz visiem dzērienu veidiem, piemēram, netiek izdalīts, ka kāds ierobežojums tiek attiecināts tikai uz stiprajiem vai tikai uz vieglajiem alkoholiskajiem dzērieniem. Tāpat informācija par cenu un atlaižu reklāmu varēs būt pieejama visās mazumtirdzniecības vietās gan klātienē un mazumtirdzniecības vietās internetā, ja šīm vietām ir saņemta licence (speciālā atļauja), lai nodrošinātu, ka abiem tirdzniecības veidiem būtu vienādas prasības. Vienlaikus cenas un atlaides reklāma varēs būt uz vietas ražotāja struktūrvienībā vai mazumtirdzniecības vietā, kur arī parasti patērētājs dodas ar mērķi iegādāties alkoholisko dzērienus.

Papildus arī turpmāk ražotāji un mazumtirgotāji varēs piemērot vienai alkoholisko dzērienu vienībai atlaidi un informēt patērētājus par cenu vai atlaidi savā mazumtirdzniecības vietās, tādējādi piesaistot patērētājus. Vienlaikus gan ražotāji, gan mediju bizness varēs turpināt reklamēt alkoholisko dzērienu brendu (zīmolu), jo šāds ierobežojums netiek attiecināts ne uz mediju kanāliem, ne arī uz mazumtirgotājiem vai ražotājiem.

2.2.6. uz nodarbinātību:

Nē

2.3. Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

2.4. Atbilstības izmaksu monetārs novērtējums

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

3. Tiesību akta projekta ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

Cita informācija

Likumprojektā iekļauto normu izpildē ir iesaistītas arī citas valsts budžeta iestādes – Pārtikas un veterinārais dienests, Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, Valsts policija, kuras likumprojektā paredzēto pasākumu izpildi nodrošinās tām piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

4. Tiesību akta projekta ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

4.2. Cita informācija

Lai noteiktu visaptverošus alkoholisko dzērienu cenu un atlaižu ierobežojumus radio un televīzijā, Veselības ministrija paralēli ir izstrādājusi un virzīs likumprojektu “Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā”, kas paredz, ka ar alkoholiskajiem dzērieniem saistīti audio un audiovizuālie komerciālie paziņojumi nedrīkst reklamēt alkoholisko dzērienu cenu un atlaižu piedāvājumus, minētās normas attieksies uz televīziju un radio.

5. Tiesību akta projekta atbilstība Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

5.1. Saistības pret Eiropas Savienību

Vai ir attiecināms?

Jā

ES tiesību akta CELEX numurs

-

ES tiesību akta datums, izdevēj institūcija, numurs, veids un nosaukums

-

Apraksts

-

5.2. Citas starptautiskās saistības

Vai ir attiecināms?

Nē

5.3. Cita informācija

Apraksts

Likumprojekts ir uzskatāms par tehnisko noteikumu projektu attiecībā uz tirdzniecību ar produktiem, jo nosaka papildu marķēšanas prasības un saskaņā ar 2010. gada 23. februāra Ministru kabineta instrukciju Nr. 1 “Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sniedz informāciju par tehnisko noteikumu projektiem” likumprojekts tiks paziņots Eiropas Komisijai un Eiropas Savienības dalībvalstīm.”

Projekts pēc tā pieņemšanas Ministru kabinetā un apstiprināšanas Saeimā otrajā lasījumā tiks paziņots Eiropas Komisijai un Eiropas Savienības dalībvalstīm komentāru sniegšanai atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 28. decembra Direktīvā 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū 15. panta 7. punktā noteiktajam, formāli veicot atsauci, ka projekts ir paziņojams arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2015/1535 (2015. gada 9. septembris), ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu jomā 5. panta 1. punktā noteiktajam.

5.4. 1. tabula. Tiesību akta projekta atbilstība ES tiesību aktiem

Attiecīgā ES tiesību akta datums, izdevēj institūcija, numurs, veids un nosaukums			
ES TA panta numurs	Projekta vienība, kas pārņem vai ievieš A minēto	Tiek pārņemts pilnībā vai daļēji	Vai B minētais paredz stingrākas prasības un pamatojums
A	B	C	D
Kā ir izmantota ES tiesību aktā paredzētā rīcības brīvība dalībvalstij pārņemt vai ieviest noteiktas ES tiesību akta normas? Kādēļ?	-		
Saistības sniegt paziņojumu ES institūcijām un ES dalībvalstīm atbilstoši normatīvajiem aktiem, kas regulē informācijas sniegšanu par tehnisko noteikumu, valsts atbalsta piešķiršanas un finanšu noteikumu (attiecībā uz monetāro politiku) projektiem	Projekts ir uzskatāms par tehnisko noteikumu projektu, attiecībā uz likumprojektā iekļauto 7. ¹ pantu, kas paredz noteikt papildu marķēšanas prasības alkoholiskajiem dzērieniem, tādējādi tas ir uzskatāms par tehnisko noteikumu projektu. Šobrīd nav veikta paziņošanas procedūra Eiropas Komisijas TRIS sistēmā, tomēr likumprojektā iekļautās normas saskaņošana TRIS sistēmā tiks veikta, kad likumprojekta 7. ¹ pantā iekļautā norma tiks pieņemta Ministru kabinetā un tiks apstiprināta Saeimā otrajā lasījumā.		
Cita informācija	-		

6. Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un sabiedrības līdzdalības process

Sabiedrības līdzdalība uz šo tiesību akta projektu neattiecas

Nē

6.1. Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas

Valsts un pašvaldību institūcijas

Veselības ministrija

Nevalstiskās organizācijas

Nē

Cits

Nē

6.2. Sabiedrības līdzdalības organizēšanas veidi

Veids

Publiskā apspriešana

Saite uz sabiedrības līdzdalības rezultātiem

<https://www.vm.gov.lv/lv/jaunums/publiskai-apsriesanai-nodoti-grozijumi-likumprojektos-alkoholisko-dzerienu-aprites-likuma-un-elektronisko-plassazinas-lidzeklu-likuma>

6.3. Sabiedrības līdzdalības rezultāti

Likumprojekts no 2020.gada 30.jūnija līdz 26.jūlijam tika nodots publiskai apspriešanai, ievietojot to Veselības ministrijas un Valsts kancelejas tīmekļa vietnēs. Tika saņemti iebildumi un priekšlikumi no dažādām valsts pārvaldes iestādēm un organizācijām, nozares asociācijām – Ekonomikas ministrijas, Zemkopības ministrijas, Valsts ieņēmumu dienesta, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, Latvijas Alkohola nozares asociācijas, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas Latvijas alus darītāju savienības, Latvijas darba devēju konfederācijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Tirgotāju asociācijas, Latvijas Pārtikas tirgotāju asociācijas, Latvijas vīnkopju un vīndaru biedrības, SIA “MAXIMA”, Biedrības Latvijas Reklāmas asociācija, Biedrības Latvijas Raidorganizāciju asociācija un Biedrības Latvijas Preses izdevēju asociācija, kas pamatā iebilst par paredzētiem ierobežojumiem cenu un atlaižu reklāmai, kā arī ierobežojumiem tirdzniecības veicināšanas pasākumiem. Saņemtie iebildumi izvērtēti un veiktas atbilstošas izmaiņas likumprojekta redakcijās, tāpat atsevišķas normas izslēgtas no likumprojekta (piemēram mazumtirdzniecības laika ierobežojumu noteikšana), atsevišķām normām ir precizētas likumprojektā iekļautās redakcijas

Papildus likumprojektā iekļauto cenu un atlaižu reklāmas ierobežojumus, nesaskaņo NEPLP, kas gan nepiedalījās nedz likumprojekta publiskajā apspriešanā, nedz arī saskaņošanā TAP portālā, tomēr rosina noteikt, pilnīgu cenu un atlaižu reklāmas aizliegumu visos kanālos, gan TV un radio, gan tiešsaistē un tīmekļvietnē, gan

kinoteātros un drukātajos preses izdevumos, epastā un pa pastu, kā arī aizliedzot šādu reklāmu mazumtirdzniecības vietās.

6.4. Cita informācija

Cita informācija

-

7. Tiesību akta projekta izpildes nodrošināšana un tās ietekme uz institūcijām

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

7.1. Projekta izpildē iesaistītās institūcijas

Institūcijas

Pārtikas un veterinārais dienests
Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
Valsts policija
pašvaldības policija

7.2. Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

7.3. Atbilstības izmaksu monetārs novērtējums

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

7.4. Projekta izpildes ietekme uz pārvaldes funkcijām un institucionālo struktūru

Ietekme	Jā/Nē	Skaidrojums
1. Tiks veidota jauna institūcija	Nē	-
2. Tiks likvidēta institūcija	Nē	-
3. Tiks veikta esošās institūcijas reorganizācija	Nē	-
4. Institūcijas funkcijas un uzdevumi tiks mainīti (paplašināti vai sašaurināti)	Jā	Likumprojektā iekļautās normas saistītas ar, iespējamu, administratīvā sloga palielināšanos uzraugošām institūcijām. Patērētāju tiesību aizsardzības centram kā uzraugošai institūcijai alkoholisko dzērienu

		<p>cenu un atlaižu reklāmas ierobežošanas jomā, kontrolējot noteikto tirdzniecības veicināšanas pasākumu mazumtirdzniecības vietās, kā arī kontrolējot cenu un atlaižu reklāmu ierobežojumus tūmekļa vietnēs, tiešsaistē un tiešsaistes saskarnēs, mazumtirdzniecības vietās, kurās tiek tirgoti alkoholiskie dzērieni, pasta un elektroniskā pasta sūtītos cenu un atlaižu reklāmas ierobežojumus. Pārtikas un veterinārajam dienestam kā uzraugošai iestādei pārtikas produktu (t.sk. alkoholisko dzērienu) marķēšanas prasību ievērošanas jomā, kontrolējot likumprojektā alkoholiskajiem dzērieniem noteiktās papildu marķēšanas prasības, norādot enerģētisko vērtību un sastāvu, kā arī izvietojot brīdinājuma piktogrammas, tāpat kontrolējot, vai mazumtirdzniecības vietās tiek izvietoti brīdinājumi. Tāpat Valsts policijai un pašvaldību policijai, kontrolējot azartspēļu organizēšanas vietās noteiktos aizliegumus - alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības un patērēšanas pie spēļu automātiem, kāršu, kauliņu un ruletes spēļu galdiem vai citām azartspēļu iekārtām, kā arī aizliegumu piedāvāt alkoholiskos dzērienus degustācijā azartspēļu organizēšanas vietās. Visām uzskaitītajām iestādēm būs jāveic papildus uzdevumi un palielināsies darba apjoms kontrolējošām iestādēm, jo būs jākontrolē jauni ierobežojumi.</p>
5. Tiks veikta iekšējo institūcijas procesu efektivizācija	Nē	-
6. Tiks veikta iekšējo institūcijas procesu digitalizācija	Nē	-
7. Tiks veikta iekšējo institūcijas procesu optimizācija	Nē	-
8. Cita informācija	Nē	-

7.5. Cita informācija

Cita informācija

Tā kā kontrolējošās iestādes veic kontrolējošās funkcijas un dodas uz alkoholisko dzērienu tirdzniecības vietām, lai kontrolētu citas normatīvajos aktos noteiktās prasības, jaunu normu kontrole varēs tikt veikta jau esošo kontroļu ietvaros.

Veselības ministrijas rīcībā nav pieejami attiecīgie aprēķini par iespējamām papildus nepieciešamajām administratīvajām izmaksām visās iestādēs.

8. Horizontālās ietekmes

8.1. Projekta tiesiskā regulējuma ietekme

8.1.1. uz publisku pakalpojumu attīstību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.2. uz valsts un pašvaldību informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.3. uz informācijas sabiedrības politikas īstenošanu

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.4. uz Nacionālā attīstības plāna rādītājiem

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

Apraksts

Noteikumu projekts sniegs ieguldījumu Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027.gadam rīcības virziena “Psiholoģiskā un emocionālā labklājība” uzdevuma Nr.86 īstenošanā.

8.1.5. uz teritoriju attīstību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.6. uz vidi

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

Apraksts

Viens no likumprojektā iekļautajiem grozījumiem paredz ierobežot dzērienu tirdzniecību, kas ir pildīti maza tilpuma (0,2 l) PET iepakojumos, tādējādi

samazināsies šādu mazu iepakojumu atkritumu apjoms, tādējādi mazinot arī kaitējumu videi.

8.1.7. uz klimatneitralitāti

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.8. uz iedzīvotāju sociālo situāciju

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

Apraksts

Alkohola produkts ir patēriņa prece, kuras iegāde un lietošana arī ir saistīta ar izmaksām. Taču atkarībā no lielākas daļas patēriņa preču, alkohola iegāde rada ne tikai privātās izmaksas (alkohola preces cena), bet arī sociālās izmaksas (kas alkohola lietošanas ietekmē rodas visiem sabiedrības locekļiem, arī tiem, kas alkoholu nelieto, jo rodas nepieciešamība pēc papildu resursiem veselības aprūpes jomā, kā arī citās jomās). Palielinoties alkohola patēriņam valstī, sociālās izmaksas pieaug, bieži līdz pat tādām līmenim, kurš var kļūt par nopietnu slogu visai sabiedrībai. Likumprojekta mērķis ir mazināt alkoholisko dzērienu patēriņu sabiedrībā un mazināt alkohola nodarīto kaitējumu, tostarp sociālajā jomā, samazinot izdevumus, kuru valsts sedz sociālās palīdzības sniegšanai gan pašām personām, kas lieto alkoholiskos dzērienus, gan arī līdzcilvēkiem.

8.1.9. uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.10. uz dzimumu līdztiesību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.11. uz veselību

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

Apraksts

Ilgtermiņā likumprojektā iekļautie grozījumi pozitīvi ietekmēs sabiedrības veselību, jo, samazinoties alkohola patēriņam iedzīvotāju vidū, samazināsies arī ar alkohola lietošanu saistīto slimību īpatsvars un mirstība no alkohola lietošanas radītajām sekām, piemēram, aknu cirozes, satiksmes negadījumiem, traumām, pašnāvībām.

PVO veiktā pētījumā 2016.gadā 22 Eiropas Savienības valstīs tika pierādīts, ka pilnīgs alkoholisko dzērienu reklāmas aizliegums ieviešot to ES līmenī varētu novērst par 5% visas ar alkohola lietošanu saistītās saslīmšanas un ar to saistītās izmaksas, kas ir aptuveni 95 miljoni eiro gadā.

Daffer and Dave (2002), izmantojot 20 valstu datus 26 gadu periodam un pielietojot ekonometriskas metodes, parāda, ka visu alkoholisko dzērienu reklāmas aizliegšanas rezultātā to patēriņš samazinās par 8%. Līdzīgi, Bosque-Prous et al. (2014) vērtē, ka valstīs ar lielākiem alkohola dzērienu reklamēšanas ierobežojumiem, alkohola pārmērīgā patēriņa līmenis vecākā gadagājuma indivīdiem ir zemāks (14.4% salīdzinājumā ar 30.6% valstīs, kurās nav ierobežojumu). Vienlaikus Veselības ministrija sadarbībā ar PVO 2021.gadā veica izvērtējumu psihiskās veselības profilakses pasākumiem Latvijā un minētajā ziņojumā iekļautas aplēses liecināja, ka aizlieguma vai visaptverošu alkohola reklāmu (dažādos medijos) ierobežojumu ieviešana un izpilde varētu samazināt bīstamas un kaitīgas alkohola lietošanas izplatību Latvijā sabiedrībā par 1,2%.

Veselības ministrija 2022.gadā īsteno pētījumu „Par alkohola lietošanu, tā radītajām sekām un profilakses ekonomiskajiem ieguvumiem Latvijā”, kura ietvaros paredzēts apzināt kādas veselības un sociālās izmaksas rada alkohola lietošana Latvijā t.sk. salīdzinājumā ar citām valstīm, vienlaikus tiks pētīti arī PVO ieteiktie politikas instrumenti, lai samazinātu alkoholisko dzērienu patēriņu un aprēķinātu ieguvumus un efektivitāti, kur viens no instrumentiem būs arī alkohola reklāmas un mārketinga ierobežojumu ieviešanas ietekmes izvērtējums.

8.1.12. uz cilvēktiesībām, demokrātiskām vērtībām un pilsoniskās sabiedrības attīstību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.13. uz datu aizsardzību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.14. uz diasporu

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.15. uz profesiju reglamentāciju

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.16. uz bērna labākajām interesēm

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

Apraksts

Paredzētie ierobežojumi pozitīvi varētu ietekmēt arī bērnu labāko interešu aizstāvību, jo alkoholiskie dzērieni ir atkarību izraisoša viela, kas bērniem rada riskus veselībai, tai skaitā atkarību izveidošanās riskus, tāpēc to lietošana bērnu vidū nav pieļaujama. Tas arī ir noteikts Bērnu tiesību aizsardzības likuma 48.pantā, norādot, ka bērns ir aizsargājams no alkoholisko dzērienu ietekmes. Valsts pienākums ir veidot tādu alkoholisma ierobežošanas politiku, kas pasargātu bērnus, tādēļ attiecīgi ierobežojot reklāmas un mārketinga pasākumus, kas var mudināt bērnus uzsākt lietot alkoholiskos dzērienus un pasargāt bērnus no reklāmas un mārketinga ietekmes.

8.2. Cita informācija

Cita informācija

-